

Hanna Ollila
Otto Ruokolainen
Antero Heloma

Yläkoululaisten tupakointi Suomessa

Global Youth Tobacco Survey 2012
-tutkimuksen maaraportti

RAPORTTI

RAPORTTI 28/2014

Hanna Ollila, Otto Ruokolainen, Antero Heloma

Yläkoululaisten tupakointi Suomessa

**Global Youth Tobacco Survey 2012
-tutkimuksen maaraportti**

**TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS**

© Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Kannen kuva: Andres Rodriguez / Scandinavian StockPhoto

ISBN 978-952-302-341-3 (painettu)

ISSN 1798-0070 (painettu)

ISBN 978-952-302-342-0 (verkkojulkaisu)

ISSN 1798-0089 (verkkojulkaisu)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-342-0>

Taitto: Anita Pesola, Juvenes Print

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
Tampere 2014

Tiivistelmä

Hanna Ollila, Otto Ruokolainen, Antero Heloma. Yläkoululaisten tupakointi Suomessa - Global Youth Tobacco Survey 2012 -tutkimuksen maaraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 28/2014. 64 sivua. Helsinki 2014. ISBN 978-952-302-341-3 (painettu); 978-952-302-342-0 (verkkojulkaisu)

Global Youth Tobacco Survey (GYTS) on Maailman terveysjärjestön WHO:n ja Yhdysvaltain Centers for Disease Prevention and Controlin (CDC) maailmanlaajuinen kyselytutkimus 13–15-vuotiaille nuorille. Oppitunnilla täytettävän kyselyn avulla selvitetään nuorten tupakkaa koskevia tietoja, asenteita ja toimintatapoja. Vuoteen 2014 mennessä kyselyn oli toteuttanut vähintään kerran 186 maata, joista 37 WHO:n Euroopan toimialueella.

Suomessa GYTS toteutettiin ensimmäistä kertaa vuonna 2012. Valtakunnallisesti edustava otos poimittiin kaksivaiheisella satunnaistetulla klusteriotannalla. Tutkimukseen osallistui 67 koulua ja 5031 oppilasta. Kokonaisvastausprosentti oli 59. Osallistuneissa kouluissa oppilaiden vastausprosentti oli 86. Osallistuneista oppilaista 4773 kuului tutkimuksen tavoiteikäryhmään, 13–15-vuotiaisiin.

Tulosten perusteella yläkoulu on tupakoinnin aloittamisen ehkäisyn kannalta tärkeä vaihe. Kokeilut eri tupakkatuotteilla ja sähkösavukkeilla yleistyivät seitsemänneltä luokalta yhdeksännelle, samoin tuotteiden nykykäyttö. Savukkeet olivat yleisimmin käytetty tupakkatuote ja niitä oli kokeillut 41 prosenttia vastaajista. Päivittäin niitä käytti 7 prosenttia vastaajista. Tupakoimattomista 21 prosenttia osoitti merkkejä alttiudesta tupakoinnin aloittamiseen.

Nykyisin tupakoivista 54 prosenttia halusi lopettaa tupakoinnin ja 66 prosenttia oli yrittänyt sitä viimeisen vuoden aikana. Lopettamiskehotuksen oli saanut 68 prosenttia tupakoijista tai jo lopettaneista, yleisimmin ystävältä, perheenjäseneltä tai usealta taholta. Kouluterveydenhuollosta saadut kehotukset olivat harvinaisia. Vastaajista 64 prosenttia oli itse kannustanut tunteensa tupakoijaa lopettamiseen.

Viimeisen vuoden aikana 78 prosenttille vastaajista oli kerrottu oppitunnilla tupakoinnin vaarallisuudesta. Tupakkaa käsitteleviä teemapäiviä tai vastaavia koulun tapahtumia raportoi 27 prosenttia ja vastaavalla osuudella oma luokka oli osallistunut tupakoimattomuuteen kannustavaan kilpailuun. Vastaajista 22 prosenttia oli nähnyt koulun henkilökuntaa tupakoimassa koulualueella kouluaikana, muita oppilaita 65 prosenttia ja muita henkilöitä 42 prosenttia.

Vastaajista 75 prosenttia oli sitä mieltä, että nuorten parissa työskentelevien pitäisi olla tupakoimatta työaikana. Hintapolitiikka on tärkeää myös nuorten näkökulmasta: 67 prosenttia uskoi tupakoinnin aloittamisen olevan harvinaisempaa, jos tupakkatuotteiden hintaa nostettaisiin huomattavasti.

Avainsanat: tupakointi, tupakka, nuoret, yläkoulu, nuuska, sähkösavuke, vesipiippu

Sammandrag

Hanna Ollila, Otto Ruokolainen, Antero Heloma. Yläkoululaisten tupakointi Suomessa – Global Youth Tobacco Survey 2012 -tutkimuksen maaraportti. [Rökning bland elever i årskurs 7–9 i Finland – rapport om studien Global Youth Tobacco Survey 2012.] Institutet för hälsa och välfärd (THL). Rapport 28/2014. 64 sidor. Helsingfors 2014. ISBN 978-952-302-341-3 (tryckt); ISBN 978-952-302-342-0 (nätpublikation).

Global Youth Tobacco Survey (GYTS) är en internationell enkätundersökning som riktar sig till 13–15-åriga unga och som genomförs av Världshälsoorganisationen (WHO) och USA:s smittskyddsinstitut Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Enkäten besvaras under en lektion och den syftar till att kartlägga ungas kunskaper och attityder till tobak och deras tobaksvanor. Före år 2014 hade 186 länder genomfört enkäten åtminstone en gång. Totalt 37 av dessa länder ingår i WHO:s europeiska verksamhetsområde.

GYTS-studien genomfördes för första gången i Finland år 2012. Det nationellt representativa urvalet valdes ut genom ett randomiserat klusterurval i två steg. I studien deltog sammanlagt 67 skolor och 5 031 elever. Den totala svarsprocenten var 59. Svarsprocenten bland elever i de skolor som deltog var 86. Totalt 4 773 elever hörde till studiens målgrupp, dvs. 13–15-åringar.

Resultatet visar att årskurserna 7–9 är en viktig period när det gäller att förhindra unga från att börja röka. Andelen elever som prövat på olika tobaksprodukter och elektroniska cigaretter ökade från årskurs 7 till 9, likaså andelen elever som använder dessa produkter. Den vanligaste tobaksprodukten var cigaretter. Totalt 41 procent av de tillfrågade hade prövat på dem och 7 procent rökte cigaretter varje dag. Totalt 21 procent av de icke-rökande eleverna visade tecken på benägenhet att börja röka.

Av de rökande eleverna uppgav 54 procent att de vill sluta röka och 66 procent hade försökt att sluta under det senaste året. Totalt 68 procent av de rökande eleverna eller av de elever som redan slutat röka hade uppmanats att sluta. Uppmaningen kom vanligen från vänner, familjemedlemmar eller från flera håll. Eleverna fick sällan uppmaningar genom skolhälsovården. Totalt 64 procent av de tillfrågade hade själv uppmanat någon att sluta röka.

Under det senaste året hade 78 procent av de tillfrågade fått undervisning om hur farligt det är att röka. Totalt 27 procent av de tillfrågade uppgav att skolan hade arrangerat temadagar om tobak eller motsvarande evenemang. En lika stor andel rapporterade att den egna klassen deltagit i en tävling som främjar rökfrihet. Av de tillfrågade uppgav 22 procent att de sett skolpersonal röka på skolområdet under skoltid. Totalt 65 procent hade sett andra elever röka och 42 procent hade sett andra personer.

Totalt 75 procent av de tillfrågade ansåg att de som arbetar med unga inte får röka på arbetstid. Prispolitiken är viktig också ur ungas perspektiv: 67 procent av de tillfrågade ansåg att det skulle vara ovanligare att börja röka om priset på tobaksprodukter höjdes betydligt.

Nyckelord: rökning, tobak, unga, grundskola för årskurs 7–9, snus, elektronisk cigarett, vattenpipa

Abstract

Hanna Ollila, Otto Ruokolainen, Antero Heloma. Yläkoululaisten tupakointi Suomessa - Global Youth Tobacco Survey 2012 -tutkimuksen maaraportti. [Smoking among secondary school pupils in Finland - Global Youth Tobacco Survey 2012 national report]. National Institute for Health and Welfare (THL). Report 28/2014. 64 pages. Helsinki, Finland 2014. ISBN 978-952-302-341-3 (printed); 978-952-302-342-0 (online publication)

The Global Youth Tobacco Survey (GYTS) by the World Health Organization (WHO) and the Centers for Disease Control and Prevention (CDC) is a school-based survey for 13–15-year olds. It measures tobacco-related knowledge, attitudes and behavior among youth. By the year 2014, the survey has been conducted at least once in altogether 186 countries, of which 37 are in the WHO European region.

In Finland, GYTS was conducted for the first time in 2012. A nationally representative sample was drawn with randomized two-stage cluster sampling. Altogether 67 schools and 5031 pupils participated in the survey. The overall response rate was 59%. In the schools that participated, the response rate was 86%. Of the participating students, 4773 were in the target group of the survey, 13–15-year-olds.

The survey results show that secondary school is an important phase for smoking prevention. Experimenting with different tobacco products and electronic cigarettes became more common from the 7th to the 9th grade, as did current use. Cigarettes were the most commonly used tobacco product, and 41% had tried smoking cigarettes. Prevalence for daily use was 7%. Among the nonsmokers, 21% showed signs of susceptibility for smoking initiation.

Among current smokers, 54% wanted to quit smoking and 66% had tried to quit during the last year. Among current smokers or quitters, 68% had been advised to quit, usually by a friend, family member or by several people. Advice from school health care services was rare. Of all participants, 64% had themselves encouraged some smoker they know to quit smoking.

During the last year, 78% had been told in class about the dangers of smoking. Anti-tobacco events organized at school were reported by 27%, as was participating in some anti-smoking competition with one's own class. 22% had seen school personnel smoking in the school area during school hours, 65% other pupils and 42% other people.

Of the participants, 75% thought that adults who work with adolescents should not smoke during their working hours. Price policy is important also from adolescents' point of view: 67% thought that smoking initiation would be less common if the price of tobacco products was raised considerably.

Keywords: smoking, tobacco use, adolescents, secondary school, snuff, electronic cigarette, water pipe

Sisällys

Tiivistelmä	3
Sammanfattning	4
Abstract	5
Taulukkoluetelo	8
1 JOHDANTO	11
1.1 Kansainvälinen tupakkasopimus ja MPOWER	12
1.2 Suomen nykyinen tupakkalainsäädäntö	12
1.3 Nuorten tupakointia koskevat tavoitteet Suomessa	13
1.4 Kyselyn tarkoitus ja perusteet	13
1.5 Muut nuorten tupakointia kartoittavat kyselyt Suomessa	13
2 MENETELMÄT	15
2.1 Otanta	15
2.2 Aineistonkeräys	15
2.3 Kyselylomake	16
2.4 Yksityisyyden suojaaminen	17
2.5 Aineiston kuvaus	18
3 TULOKSET	20
3.1 Tupakkatuotteiden käyttö	20
3.2 Sähkösavukkeet	24
3.3 Tupakoinnin lopettaminen	27
3.4 Tupakansavulle altistuminen ja läheisten tupakointi	32
3.5 Tupakkatuotteiden hankinta ja saatavuus	35
3.6 Tupakanvastaiset viestit	35
3.7 Tupakkaa koskeva terveystiedotus sekä tupakointi kouluympäristössä	40
3.8 Tiedot ja asenteet	43
4 POHDINTA	46
4.1 Yhteenvedo tuloksista	46
4.2 Tulosten merkitys kansainvälisen tupakkapuitesopimuksen (FCTC) toimeenpanossa	49
4.3 Tulosten merkitys nuorten tupakoimattomuuden edistämiseksi Suomessa	50
4.4 Lopuksi	53
4.5 Kiitokset	54
Liite 1. Kyselylomake (e-lomake)	56

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Otoskoot ja vastausprosentit alueittain – GYTS Suomi, 2012	18
Taulukko 2. Vastaajien sukupuolijakauma ja osallistujamäärät luokka-asteittain – GYTS Suomi, 2012	19
Taulukko 3a: Alttius tupakoinnin aloittamiseen ja tupakkatuotteiden käyttö 13–15-vuotiailla sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012	21
Taulukko 3b: Alttius tupakoinnin aloittamiseen ja tupakkatuotteiden käyttö 13–15-vuotiailla luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012	22
Taulukko 4a: Päivittäin poltettujen savukkeiden jakauma nykyisillä tupakoijilla 13–15- vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012	23
Taulukko 4b: Päivittäin poltettujen savukkeiden jakauma nykyisillä tupakoijilla 13–15- vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012	23
Taulukko 5a: Sähkösavukkeiden käyttö sekä sähkösavukemainosten havaitseminen 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.	25
Taulukko 5b: Sähkösavukkeiden käyttö sekä sähkösavukemainosten havaitseminen 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012	26
Taulukko 6a: Tupakkariippuvuus ja tupakoinnin lopettamisen osoittimet 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012	28
Taulukko 6b: Tupakkariippuvuus ja tupakoinnin lopettamisen osoittimet 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012	29
Taulukko 7a: Tupakoinnin lopettamiseen kannustaminen, tärkein syy omaan tupakoinnin lopettamiseen sekä hyödyllisimmäksi koetut tukimuodot 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012	30
Taulukko 7b: Tupakoinnin lopettamiseen kannustaminen, tärkein syy omaan tupakoinnin lopettamiseen sekä hyödyllisimmäksi koetut tukimuodot 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012	31
Taulukko 8a: Tupakansavulle altistuminen ja siihen suhtautuminen sekä vanhempien näkyvä tupakointi kotiympäristössä 13–15- vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012	33
Taulukko 8b: Tupakansavulle altistuminen ja siihen suhtautuminen sekä vanhempien näkyvä tupakointi kotiympäristössä 13–15- vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012	34

Taulukko 9a: Savukkeiden hankintakeinot, ikäraja- ja valvonnan tehokkuus, tupakan ostamisen helppous ja käsitykset esilläpitokiellosta 13–15- vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012	36
Taulukko 9b: Savukkeiden hankintakeinot, ikäraja- ja valvonnan tehokkuus, tupakan ostamisen helppous ja käsitykset esilläpitokiellosta 13–15- vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012	37
Taulukko 10a: Tupakoinnin vastaiset tai tupakoimattomuuteen kannustavat viestit sekä tupakka-askien varoitusmerkintöjen havaitseminen 13–15- vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.	38
Taulukko 10b: Tupakoinnin vastaiset tai tupakoimattomuuden kannustavat viestit sekä tupakka-askien varoitusmerkintöjen havaitseminen 13–15- vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.	39
Taulukko 11a: Tupakkaa koskeva terveystieteellinen koulutus, tupakointi kouluympäristössä sekä oppilaiden mielikuvat tupakoinnin yleisyydestä omalla luokka- asteella 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012	41
Taulukko 11b: Tupakkaa koskeva terveystieteellinen koulutus, tupakointi kouluympäristössä sekä oppilaiden mielikuvat tupakoinnin yleisyydestä omalla luokka- asteella 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.	42
Taulukko 12a: Tupakointia, tupakka- ja tupakanomaisia tuotteita sekä tupakoinnin vähentämistä koskevat asenteet 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.. . . .	44
Taulukko 12b: Tupakointia, tupakka- ja tupakanomaisia tuotteita sekä tupakoinnin vähentämistä koskevat asenteet 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.	45

1 Johdanto

Tupakointi on maailmanlaajuisesti yksi johtavista ennenaikaisten ja ehkäistävien kuolemien aiheuttajista. Maailman terveysjärjestön arvion mukaan vuosittain lähes kuusi miljoonaa kuolemaa johtuu tupakasta (WHO 2013). Luvun odotetaan nousevan yli kahdeksaan miljoonaan vuoteen 2030 mennessä. Suomessa tupakasta johtuviin sairauksiin kuolee nykyään noin 4500 henkilöä vuosittain (Hara & Simonen 2013).

Valtaosa tupakojista aloittaa tupakoinnin alaikäisenä. Global Youth Tobacco Survey -kysely (GYTS) kehitettiin keräämään nuorilta kattavaa tietoa tupakoinnin ehkäisyä ja tupakkapoliittisia toimenpiteitä varten. Kyselyn käynnistämiseen tähtäävät neuvottelut pidettiin vuonna 1998 seuraavien tahojen välillä:

- Maailman terveysjärjestö (WHO) ja sen kuutta toimialuetta edustavat maat
- Tobacco Free Initiative (TFI)
- The Office on Smoking and Health (OSH), United States Centers for Disease Control and Prevention (CDC)

Nykyisin GYTS on maailmanlaajuinen nuorten tupakoinnin seurantaväline ja keskeisten tupakkapolitiikkaa koskevien indikaattorien tiedonlähde. GYTS-tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa vertailukelpoista aineistoa maiden omaan käyttöön sekä pääindikaattorien vertailuun eri maiden välillä. Tutkimukseen osallistuvat maat käyttävät yhdenmukaista tutkimusprotokollaa. Tutkimus toteutetaan kouluissa 13–15-vuotiaille oppilaille ja tutkimusaineisto on kansallisesti edustava.

Ensimmäiset kyselyt toteutettiin vuonna 1999. Vuoteen 2014 mennessä GYTS-tutkimus oli toteutettu vähintään kerran 186 maassa. Euroopan toimialueella, johon Suomi kuuluu, kysely oli toteutettu 37 maassa. Tuoreimmat Euroopan toimialueella toteutetut kyselyt ovat:

- 2014 – Georgia, Italia ja Tadžikistan toisen kerran, Armenia, Kirgisia ja Montenegro kolmannen kerran, Unkari ja Liettua neljännen kerran.
- 2013 – Portugali uutena kyselymaana, Kreikka ja Uzbekistan toisen kerran, Bosnia ja Herzegovina, Moldova, Romania ja Serbia kolmannen kerran
- 2012 – Suomi uutena kyselymaana, Unkari kolmannen kerran, Turkki neljännen kerran
- 2011 – Azerbaidžan uutena kyselymaana, Kypros toisen kerran, Kroatia, Tšekki, Latvia, Slovakia, Slovenia kolmannen kerran
- 2010 – Italia ja San Marino uusina kyselymaina.

1.1 Kansainvälinen tupakkasopimus ja MPOWER

Vastauksena tupakan aiheuttaman globaalin taakan kasvuun, Maailman terveysjärjestön WHO:n 191 jäsenmaata hyväksyivät yksimielisesti tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen (WHO Framework Convention on Tobacco Control, FCTC) 56. yleiskokouksessa 2003. Suomi allekirjoitti sopimuksen ensimmäisten joukossa kesäkuussa 2003 ja se tuli Suomea sitovaksi 24.4.2005 eduskunnan ratifioinnin jälkeen. (STM 2011.) Tällä hetkellä sopimuksen piiriin kuuluu 179 maata.

FCTC on maailman ensimmäinen kansanterveyteen keskittyvä valtiosopimus. Se on sekä kantava voima että suunnitelma maailmanlaajuisessa tupakasta johtuvien kuolemien ja sairauksien vastaisessa taistelussa. Sopimus sisältää koordinoitua ja kattavaa toimintasuunnitelmaa tupakankulutuksen vähentämiseksi sekä kustannustehokkaita keinoja eri maiden tupakkapolitiikkaan sisällytettäväksi. Vuonna 2008 WHO lanseerasi MPOWER-työkalun (WHO 2013), joka auttaa puitesopimuksen ratifioineita, hyvin eri lähtökohdat omaavia, maita toteuttamaan sopimuksen velvoitteita. Työkalu koostuu kuudesta näyttöön perustuvasta toimenpiteestä, joilla suojataan väestöä tupakan haitoilta:

- Monitor – Seurataan tupakan käytön yleisyyttä ja toimenpiteiden vaikutuksia.
- Protect – Suojellaan ihmisiä tupakansavulta.
- Offer help – Tuetaan ihmisiä tupakoinnin lopettamisessa.
- Warn – Tiedotetaan tupakan aiheuttamista haitoista.
- Enforce bans – Kielletään tupakan mainonta, myynninedistäminen ja sponsorointi.
- Raise taxes – Kiristetään tupakan verotusta.

GYTS tukee MPOWER-työkalun käyttöä tuottamalla maakohtaisia tietoja keskeisistä tupakkaan liittyvistä indikaattoreista, kuten tupakkatuotteiden käytön yleisyydestä sekä tupakkaa koskevista tiedoista ja asenteista nuorissa ikäryhmissä.

1.2 Suomen nykyinen tupakkalainsäädäntö

Suomen tupakkalaki säädettiin vuonna 1976 ja sitä on sen jälkeen muutettu useita kertoja, viimeksi vuonna 2010 (Heloma ym. 2012). Lain keskeisimpiä elementtejä ovat tupakointikiellot julkisissa tiloissa, työpaikoilla, ravintoloissa ja osalla yleisistä ulko-alueista, tupakan myyntikielto alle 18-vuotiaille ja tupakkatuotteiden esilläpitokiello myyntipisteissä. Laki kieltää tupakan suoran ja epäsuoran mainonnan sekä tupakkasponsoroinnin. Tupakan pakkausmerkinnöistä terveysvaroituksineen säädetään Euroopan unionin tupakkatuotedirektiivin mukaan. Vuoden 2010 tupakkalain uudistuksessa lain tavoitteeksi otettiin tupakkatuotteiden käytön loppuminen kokonaan vuoteen 2040 mennessä. Laki linjataan jatkossa EU:n uuden tupakkatuotedirektiivin velvoitteet täyttäväksi.

1.3 Nuorten tupakointia koskevat tavoitteet Suomessa

Nuorten tupakoimattomuuden edistämiseen on Suomessa tehty kirjallisia toimitasuosituksia vuodesta 1996, viimeisimpänä kaudelle 2010–2013 (Hara ym. 2010). Valtioneuvoston Terveys 2015 -kansanterveysohjelmassa tavoitteena oli tupakoinnin väheneminen siten, että vuonna 2015 alle 15 prosenttia 16–18-vuotiaista tupakoi päivittäin (STM 2001). Tavoitetta on lähestytty kiitettävästi, sillä vuonna 2013 tässä ikäryhmässä päivittäin tupakoivia oli 17 prosenttia (Kinnunen ym. 2013).

Tupakkalakiin vuonna 2010 säädetty tavoite tupakoinnin loppumisesta vaatii aiempaa tehokkaampia toimia tupakoinnin aloittamisen ehkäisyyn sekä tukea tupakointia lopettaville. Tavoitteeseen pääsyä edistämään on syntynyt Savuton Suomi 2040 -verkosto, joka yhdistää aktiivisia valtionhallinnon, tutkimuslaitosten sekä kolmannen sektorin toimijoita. Nuorten tupakoimattomuuden edistäminen on ollut alusta asti yksi verkoston painopisteistä. Verkosto antaa suosituksia muun muassa lainsäädännöllisistä uudistuksista ja sen yhteydessä toimi tieteellinen asiantuntijaryhmä.

1.4 Kyselyn tarkoitus ja perusteet

Kyselyn tarkoituksena on lisätä maiden valmiuksia nuorten tupakoinnin seurantaan, tukea kansallisia tupakoinnin ehkäisyyn ja vähentämiseen tähtäviä ohjelmia sekä parantaa tupakkaa koskevan tiedon vertailtavuutta kansainvälisesti. GYTS-kyselyn tulokset ovat hyödyllisiä myös arvioitaessa tupakkapoliittisten toimenpiteiden, tupakkalainsäädännön ja relevanttien FCTC-tupakkasopimuksen artiklojen toteutumista ja vaikutuksia.

Suomessa GYTS-tutkimus on ensimmäinen valtakunnallisesti edustava yläkouluikäisille nuorille suunnattu kysely, jossa kartoitetaan syvällisemmin pelkästään nuorten tupakointia, tupakointiin liittyviä asenteita ja tietoja sekä suhtautumista tupakkapoliittisiin toimenpiteisiin. Kysely tuottaa tietoa, joka toimii apuna tupakoinnin ehkäisytoimenpiteiden sekä tupakkaa koskevan terveyskasvatuksen nykytilan arvioinnissa Suomessa. Tiedot auttavat myös kouluja kehittämään toimintatapojaan tupakoimattomuuden tukemiseksi.

GYTS vahvistaa osaltaan FCTC-sopimuksen edellyttämää tutkimustyötä Suomessa: artikla 20 velvoittaa maita kehittämään ja edistämään tupakoinnin torjuntaan tähtävästä tutkimuksesta sekä koordinoimaan alueellisen ja kansainvälisen tason tutkimusohjelmia (STM 2011). Suomi on ensimmäinen GYTS-tutkimuksen toteuttava Euroopan toimialueen maa, jolla on jo vuosikymmenien historia kattavan tupakkapolitiikan toteuttamisessa ja tupakoimattomuuden edistämässä. Suomen tuloksista saadaan siksi mielenkiintoinen vertailukohta GYTS-tutkimuksessa jo mukana oleville maille.

1.5 Muut nuorten tupakointia kartoittavat kyselyt Suomessa

Suomessa nuorten tupakoinnin väestötason seurannalla on pitkä historia. Nuorten terveystapatutkimus (Kinnunen ym. 2013), parittomina vuosina toteutettava postikysely, on toiminut lähteenä 12–18-vuotiaiden nuorten tupakoinnin seurannalle

jo vuodesta 1977. Toinen lähde nuorten tupakointia koskevalle tiedolle on Kouluterveyskysely (Luopa ym. 2014), joka toteutetaan yläkouluissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa joka toinen vuosi.

Suomi osallistuu myös kahteen kansainväliseen tutkimukseen, joista saadaan tietoa nuorten tupakoinnista muun terveystietämisen ohella. Nämä ovat WHO:n kouluikäisten tutkimus, Health Behavior in School-aged Children (HBSC) ja European School survey Project on Alcohol and other Drugs (ESPAD), jotka molemmat kerätään neljän vuoden välein (Currie ym. 2012, Hibell ym. 2012).

Kaikki edellä mainitut kyselyt kartoittavat nuoren terveystietämistä tupakointia laajemmin, koskevat osittain eri-ikäisiä nuoria ja eroavat toisistaan otannassa sekä kyselyn toteutustavassa. Uusien kysymysten lisääminen entuudestaan pitkiin lomakkeisiin voi heikentää oppilaiden halua täyttää lomake huolellisesti loppuun asti, mikä voisi vaikuttaa kielteisesti tulosten luotettavuuteen. Toisaalta olemassa olevia kysymyksiä muokkaamalla menetettäisiin usein mahdollisuus pitkien aikasarjojen muodostamiseen. Siksi erillisen, syvällisemmin nuorten tupakointia kartoittavan kyselyn toteuttamiselle oli tarvetta.

2 Menetelmät

2.1 Otanta

GYTS-tutkimus on koululaistutkimus, jossa käytetään kaksivaiheista klusteriotantaa kansallisesti ja alueellisesti edustavien otosten poiminnassa. Klusterit ovat tässä tutkimuksessa kouluja. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat 13–15-vuotiaat, jotka Suomessa sijoittuvat yläkoulun 7-9-vuosiluokille. Tutkimusta koordinoi Suomessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kansainvälisesti tutkimusta koordinoi Maailman terveysjärjestö WHO yhteistyössä Centers for Disease Control and Prevention (CDC) -keskuksen kanssa. Suomen tutkimuksessa CDC toteutti otannon WHO:n valtuuttamana THL:n toimittamien, Tilastokeskuksen oppilaitosrekisteristä poimittujen tietojen perusteella. Otantaa varten Tilastokeskus toimitti tiedot oppilaitosten opetuskielestä, erityisopetuksesta, kokonaisoppilasmäärästä sekä vuosiluokittaisesta oppilasmäärästä sukupuolittain. Koska kysely toteutettiin syksyllä 2012, tuoreimmat saatavilla olevat tiedot olivat vuodelta 2011.

Otantakehikko koostui kaikista perusopetusta järjestävistä yläkouluista, joissa oli 7-9 vuosiluokkien opetusta. Erityisopetukseen keskittyvät oppilaitokset jätettiin pois otannasta. Otanta tehtiin alueittain Tilastokeskuksen ja Eurostatin suuraluejaon mukaisesti (Ahvenanmaa poislukien): Helsinki-Uudenmaan suuralue, Etelä-Suomen suuralue, Länsi-Suomen suuralue ja Pohjois- ja Itä-Suomen suuralue.

Ensimmäisessä vaiheessa koulut poimittiin satunnaistaen siten, että poiminnan todennäköisyys määräytyi oppilasmäärän mukaan (PPS, Probability Proportional to Size). Toisen vaiheen otannassa luokat poimittiin systemaattisella otannalla poimintatodennäköisyyksien ollessa keskenään yhtä suuria, ja poiminnan aloituskohdan ollessa satunnainen.

2.2 Aineistonkeräys

Aineistonkeräys toteutettiin kouluissa 15.10.2012–14.1.2013 välisenä aikana. Pääosa aineistosta kerättiin loka-joulukuussa 2012, mutta kahden tutkimusluokan aineistonkeräys siirtyi koulujen aikataulujen uudelleenjärjestelyn takia vielä vuoden 2013 puolelle. Aineistonkeräys suunniteltiin ja valmisteltiin tutkimuskoordinaattorin sekä tutkimusavustajan yhteistyönä GYTS-protokollan mukaisesti. Aineistonkeräystä varten kouluilla oli mahdollisuus nimetä kyselyjä ohjaava vastuuhenkilö tai kyselyt voitiin toteuttaa luokanvalvojien valvonnassa. Vastuuhenkilöt ja/tai kyselyä ohjaavat henkilöt saivat omat tietopaketit sekä valmiit ohjeet kyselyn toteuttamiseen. Sekä tietopaketti että ohjeet kyselyn toteuttamiseen perustuivat GYTS-protokollaan kuuluviin ohjeisiin, joita muokattiin Suomen oloihin. Erillistä kenttähenkilökuntaa ei rekrytoitu.

2.3 Kyselylomake

GYTS-kyselylomake sisälsi 81 monivalintakysymystä. Kysymykset pohjautuivat kaikille yhteiseen ydinlomakkeeseen, jota osallistuvat maat voivat muokata omiin tarpeisiinsa soveltuvaksi. Suomen osalta kyselyn suunnittelu ja toteutus osuivat ajankohtaan, jolloin käynnissä oli samanaikaisesti kansainvälisen ydinlomakkeen uudistaminen. Suuri osa kyselyn valmistelutyöstä tehtiin vuoden 2008 kansainvälisen ydinlomakkeen sekä vuoden 2010 WHO Euroopan alueen ydinlomakkeiden perusteella. Lopulliset kysymykset tarkistettiin senhetkisen saatavilla olleen vuoden 2012 kansainvälisen ydinlomakeversion kanssa.

Suomessa käytetty lomake sisälsi 27 ydinkysymystä sekä 15 valinnaiskysymystä vuoden 2012 kansainvälisestä lomakkeesta, yhden ydinkysymyksen vuoden 2008 kansainvälisestä lomakkeesta sekä 39 omaa kysymystä (Liite 1). Osaa käytetyistä ydinlomakkeen kysymyksistä ja vastausvaihtoehdoista muokattiin lisäksi Suomen oloihin soveltuviksi yhteistyössä WHO:n ja CDC:n kanssa. Laadun varmistamiseksi lopulliselle kyselylomakkeelle tehtiin takaisinkäännös. Ruotsinkielisiä kouluja varten lomake käännettiin myös ruotsiksi. GYTS-tutkimukseen ei liittynyt fyysisiä mittauksia, terveystarkastuksia tai seurantakyselyiden täyttöö.

Suomi kokeili ensimmäisenä maana GYTS-tutkimuksen toteuttamista sähköisillä kyselylomakkeilla. Kouluille tarjottiin mahdollisuus toteuttaa kysely tarvittaessa paperilomakkeilla ja vastauskaavakkeilla perinteisen GYTS-protokollan mukaan. Osallistuneista kouluista 91 prosenttia toteutti kyselyn sähköisesti ja 9 prosenttia paperilomakkeiden avulla. Sähköinen kyselylomake toteutettiin Webropol-ohjelmistolla. Koulut varasivat sähköistä kyselyä varten atk-luokan tai vastaavan tilan. Yhdessä koulussa hyödynnettiin koulun omistamia tablettitietokoneita kyselyyn vastaamisessa.

Kyselylomake pilotoitiin kahteen kertaan. Suomen oloihin muokattua lomaketta testattiin vuoden 2012 keväällä 7. ja 8. luokkalaisten fokusryhmillä. Fokusryhmiin kuului kerralla viisi oppilasta. Palautteen huomioimisen jälkeen opettajan ohjeita sekä sähköistä kyselyä testattiin kahdella kokonaisella koululuokalla (7. ja 8. luokat) yhden oppilaitoksen atk-tiloissa. Oppilaat täyttivät lisäksi erillisen palautelomakkeen ja pilotoinnissa mukana olleelta opettajalta pyydettiin palautetta ohjeistuksesta.

Kyselytutkimuksen ja suomenkielisen lomakkeen kehittämisen tueksi perustettiin ohjausryhmä, jossa on monipuolinen edustus muista nuorten tupakointia koskevista kyselytutkimuksista sekä kolmannen sektorin ja valtionhallinnon toimijoista. Ohjausryhmään kuuluvat seuraavat henkilöt: Arja Rimpelä (Tampereen yliopisto), Lasse Kannas (Jyväskylän yliopisto), Ari Haukkala (Helsingin yliopisto), Tellervo Korhonen (Helsingin yliopisto), Meri Paavola (STM), Heidi Peltonen (OPH), Liisa Pylkkänen (Syöpäjärjestöt), Kristiina Hannula (EHYT ry), Antero Heloma (THL), Otto Ruokolainen (THL), Patrick Sandström (THL), Kirsimarja Raitasalo (THL), Kirsi Wiss (THL) ja Hanne Kivimäki (THL).

2.4 Yksityisyyden suojaaminen

Kyselytutkimuksen jokainen vaihe suunniteltiin suojaamaan oppilaiden yksityisyyttä ja mahdollistamaan nimettömän, luottamuksellisen osallistumisen. Tutkimus käsiteltiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuseettisessä toimikunnassa. Niissä kunnissa ja kaupungeissa, joissa useampi kuin yksi koulu valikoitui tutkimukseen, tutkimus vietiin käsittelyyn paikallisessa opetustoimessa.

Oppilaita ei pyydetty kirjoittamaan nimeään tai muita tunnistetietojaan missään vaiheessa kyselylomakkeeseen, eikä tietoja yhdistetty lomakkeisiin muualta. Kyselytutkimukseen osallistuminen oli oppilaille vapaaehtoista. Kyselyn aloitussivulla oppilaille kuvattiin kyselyn sisältö ja tarkoitus sekä vastausten luottamuksellinen käsittely. Oppilaat antoivat tietoon perustuvan suostumuksen vastaamalla ohjesivun jälkeen kysymykseen ”Ohjesivulla sinulle kerrottiin tutkimuksen aiheesta sekä osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Haluatko vastata kyselyyn?” Mikäli oppilas valitsi kielteisen vastausvaihtoehdon, sähköinen kysely päättyi automaattisesti. Paperilomakkeet palautettiin vastaavassa tilanteessa suoraan takaisin kyselyä ohjaavalle henkilölle.

Lomakkeet täytettiin oppitunnin aikana. GYTS-kyselylomakkeessa kaikki vastaavat jokaiseen kysymykseen eikä vastaajia ohjata ohittamaan tiettyjä kysymyksiä aiempien vastausten perusteella. Näin vältetään se, että tupakoijat erottuisivat muusta luokasta joutuessaan käyttämään kyselyn täyttämiseen muita pidemmän aikaa. Paperilomakkeita käyttävissä kouluissa oppilaat vastasivat erillisiin vastauskaavakkeisiin, jotka kyselyä ohjaava henkilö keräsi tutkimusluokalle tarkoitettuun kirjekuoreen. Kaikkien tutkimusluokkien vastauskaavakkeet sisältävät kirjekuoret koottiin yhteen postipussiin, joka palautettiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle. Kuoret ja postipussit sisälsivät tunnistetietoina vain kouluille ja tutkimusluokille annetut tutkimuskoodit.

Sähköistä lomaketta varten jokaiselle tutkimusluokalle luotiin oppilasmäärää vastaava luku käyttäjätunnuksia sekä salasanoja. Yhdistelmiä toimitettiin myös muutama varakappale. Tunnukset luotiin kuvitteellisten sähköpostiosoitteiden avulla. Kuvitteellisiin sähköpostiosoitteisiin kirjoitettiin sisään alueen, koulun sekä tutkimusluokan tutkimuskoodit. Näin pystyttiin seuraamaan oppilaitosten vastaustilannetta ja tarkistamaan sähköistä aineistoa jälkikäteen, keräämättä yksilöiviä tietoja oppilailta. Oppilaiden todellisia henkilökohtaisia sähköpostiosoitteita ei kysytty. Webropol-vastausaineistoon ei tallennettu IP-osoitteita. Tutkimustilanteessa käyttäjätunnukset ja salasanat jaettiin oppilaille satunnaisessa järjestyksessä, jolloin niiden tai niihin linkitetyn kuvitteellisen sähköpostiosoitteen avulla ei voi jälkikäteen yksilöidä oppilaita vastausaineistoista.

Sähköisen lomakkeen täyttäminen oli mahdollista vain tiettyinä kellonaikoina koulupäivän aikana. Jokaisen tutkimusluokan kanssa sovittiin tutkimusaika, jota vasten pystyttiin tarkistamaan mahdolliset käyttäjätunnusten väärinkäyttörytykset. Sähköiseen lomakkeeseen vastattiin salatun yhteyden välityksellä ja vastaukset kerättiin koulun ulkopuoliselle palvelimelle. Kyselyn yhteydessä opettaja tai vastuuhenkilö täytti lyhyen paperisen luokkatietolomakkeen, joka sisälsi aineiston tarkistusta tukevia tietoja esimerkiksi vastanneiden oppilaiden määrästä sekä tarjosi mahdollisuuden kyselyä koskevan palautteen antoon.

Tutkimukseen osallistuvilla kouluilla toimitettiin tietopaketti, joka sisälsi kyselyn ohjaajan ohjeet, kysymyksiä ja vastauksia GYTS-tutkimuksesta, huoltajille toimitettavat tutkimustiedotteet sekä valmiin tekstimalliin huoltajien sähköiseen viestintäkanaan (kuten Wilma) sijoitettavaksi. Valtaosa tutkimuskouluista hyväksyi huoltajien passiivisen tutkimustiedotteen, jolloin huoltajien tuli palauttaa liitteenä ollut lomake vain silloin, kun he halusivat kieltää lapsensa osallistumisen. Kolmessa kaupungissa edellytettiin aktiivisia suostumuslomakkeita, eli oppilaan osallistumisen edellytyksenä oli aina huoltajan palauttama lupalomake.

2.5 Aineiston kuvaus

Vuoden 2012 GYTS-tutkimukseen osallistui kaiken kaikkiaan 67 koulua, 319 luokkaa ja 5031 oppilasta (Taulukko 1). Osallistuneista kouluista kuusi oli ruotsinkielisiä. Tutkimuksen kohderyhmään, 13–15-vuotiaisiin, kuului 4773 oppilasta. Tässä raportissa tulokset esitetään 13–15-vuotiaisiin rajatulla aineistolla. Vastaaajien sukupuolijakaumassa ei ollut merkitseviä eroja luokka-asteiden välillä (Taulukko 2). Aineistossa seitsemäsluokkalaisten osuus oli 31 (n=1511), kahdeksaluokkalaisten 35 (n=1715) ja yhdeksäsluokkalaisten 34 (n=1541) prosenttia. Myöskään osallistujamäärien luokka-asteittaiset erot eivät olleet merkitseviä.

Taulukko 1. Otokoot ja vastausprosentit alueittain – GYTS Suomi, 2012.

	Alue				Yhteensä
	A	B	C	D	
Koulutaso					
Otantaan kuuluneiden koulujen määrä	24	25	25	24	98
Osallistuneiden koulujen määrä	18	14	16	19	67
Koulujen vastausprosentti (%)	75,0	56,0	64,0	79,2	68,4
Luokkataso					
Otantaan kuuluneiden luokkien määrä	81	64	74	101	320
Osallistuneiden luokkien määrä	80	64	74	101	319
Luokkien vastausprosentti (%)	98,8	100	100	100	99,7
Oppilastaso					
Otantaan kuuluneiden oppilaiden määrä	1493	1175	1346	1823	5837
Osallistuneiden oppilaiden määrä	1165	1057	1198	1611	5031
Oppilaiden vastausprosentti (%)	78,0	90,0	89,0	88,4	86,2
Kokonaisvastausprosentti (%)	57,8	50,4	57,0	70,0	58,7

A=Helsingin suuralue, B=Pohjois- ja Itä-Suomen suuralue, C=Etelä-Suomen suuralue, D=Länsi-Suomen suuralue.
 Kokonaisvastausprosentti on laskettu kertomalla koulu-, luokka- ja oppilastason vastausprosentit keskenään.
 Kokonaisvastausprosentti kuvaa sitä, kuinka suuri osa alun perin tavoitellusta oppilasmäärästä osallistui tutkimukseen.

Taulukko 2. Vastaajien sukupuolijakauma ja osallistujamäärät luokka-asteittain – GYTS Suomi, 2012.

	Luokka-aste		
	7	8	9
	% (n)	% (n)	% (n)
Sukupuoli			
Tyttö	48,6 (740)	49,1 (863)	49,3 (805)
Poika	51,4 (764)	50,9 (843)	50,7 (734)

Edustavuuden varmistamiseksi oppilashavainnot painotettiin siten, että painokertoimet määritettiin poimintatodennäköisyyden, kadon sekä jälkiosituksen perusteella. CDC tuotti pääindikaattoreita koskevat taulukot, joista osa valittiin tähän raporttiin. THL tuotti lisäksi uusia taulukoita muutamista Suomen kyselylomakkeessa olleista erityiskysymyksistä.

Aineisto analysoitiin SUDAAN- ja SPSS-ohjelmistoilla, huomioiden GYTS-tutkimusprotokollaan kuuluva klusteriotanta (Complex samples -moduuli). Raportissa esitetyt analyysit toteutettiin ristiintaulukoinnilla. Prosenttiosuudet esitetään painotettuina ja niiden ohessa on kyseiseen vastausluokkaan kuuluvien vastaajien painotamaton lukumäärä. Tulokset esitetään myös sukupuolen sekä luokka-asteen mukaan. Tulosten tarkkuutta on tarkasteltu laskemalla prosenttiosuuksille 95 %:n luottamusvälit (taulukoissa 95 % CI). Ne vaihtelevat tyypillisesti noin 1-2 prosenttiyksikköä ilmoitetun prosenttiosuuden molemmin puolin ja jos vaihtelu on huomattavasti suurempaa, prosenttiosuuden tarkkuus heikkenee. Mitä pienempiä osaryhmiä tarkastellaan, sitä suurempia luottamusvälit ovat. Osaryhmissä tulokset ovat siksi epätarkempia kuin koko aineistossa. GYTS-protokolla suosittelee tulkitsemaan tuloksia varovaisesti silloin, jos yksittäisissä vastausluokissa on alle 35 vastaajaa.

Kun kyse on poikkileikkausaineistosta, GYTS-tutkimusprotokollan mukaan ryhmien välinen vertailu perustuu luottamusvälien tarkasteluun. Mikäli käytettävissä olisi aineistoa useammalta vuodelta, tutkittaisiin tilastollisia eroja GYTS-protokollan mukaan myös tilastollisilla testeillä.

3 Tulokset

3.1 Tupakkatuotteiden käyttö

Enemmistö yläkoululaisista on tupakoimattomia (Taulukko 3a). Tupakoimattomien keskuudessa kuitenkin joka viides osoitti alttiutta tupakoinnin aloittamiseen, tytöistä useampi kuin pojista. Tupakointia oli kokeillut noin kaksi viidestä ja kokeilut olivat pojilla tyttöjä yleisempiä. Päivittäin tupakoi seitsemän prosenttia vastaajista. Satunnainen tupakointi korostui, sillä tupakointia viimeisen 30 päivän aikana ilmoitti 18 prosenttia vastaajista.

Nuuskakokeilut ja käyttö painoutuivat pojille. Pojista 27 prosenttia oli kokeillut nuuskaa, kun tytöillä vastaava osuus oli seitsemän prosenttia. Myös nuuskan osalta satunnainen käyttö oli tyypillisempää kuin päivittäinen käyttö, erityisesti pojilla. Pojista päivittäin nuuskasi kolme prosenttia.

Vesipiippua oli kokeillut reilu kymmenesosa vastaajista. Vesipiippukokeilut olivat pojilla yleisempiä kuin tytöillä. Sekä satunnaisempi että päivittäinen käyttö olivat yhä vähäisiä yläkouluikäisillä.

Kun tupakkatuotteiden käyttöä tarkastellaan kokonaisuutena, jotakin tupakkatuotetta ilmoitti kokeilleensa 43 prosenttia. Pojista lähes joka toisella oli kokemusta jostakin tupakkatuotteesta. Nykyisin jotakin tupakkatuotetta käytti noin joka viides vastaajista, pojista suurempi osa kuin tytöistä.

Altius tupakoinnin aloittamiseen ja tupakkatuotteiden käyttö yleistyivät yläkoulun aikana (Taulukko 3b). Kun seitsemäsluokkalaisista aloittamisalttiutta osoitti 17 prosenttia, yhdeksäsluokkalaisista niin teki joka neljäs. Kokeilut kaikilla tupakkatuotteilla lisääntyivät selvästi, erityisesti näin kävi savukkeiden kohdalla. Kun seitsemäsluokkalaisista reilu neljäsosa ilmoitti kokeilleensa tupakointia, yhdeksäsluokkalaisilla vastaava osuus oli 55 prosenttia. Myös eri tuotteiden nykyinen sekä päivittäinen käyttö yleistyvät yläkoulun aikana. Kun tupakkatuotteiden käyttöä tarkastellaan kokonaisuutena, yläasteen viimeisellä luokalla lähes kolme viidestä ilmoitti kokeilleensa jotakin tupakkatuotetta. Nykyisin jotakin tupakkatuotetta käyttäviä oli vastaavasti vajaa kolmannes, kun seitsemännellä luokalla osuus oli reilu kymmenesosa.

Taulukko 3a: Altius tupakoinnin aloittamiseen ja tupakkatuotteiden käyttö 13–15-vuotiailla sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	Kaikki			Pojat			Tytöt		
	n	%	(95%CI)	n	%	(95%CI)	n	%	(95%CI)
Altius tupakoinnin aloittamiseen ¹	547	20,5	(18.8–22.4)	193	16,2	(13.8–19.0)	354	24,1	(21.6–26.9)
Tupakointi									
Kokeillut tupakointia ²	1884	40,8	(38.0–43.7)	1037	45,6	(41.9–49.3)	847	35,9	(32.6–39.3)
Tupakoi nykyisin ³	782	17,9	(16.3–19.6)	396	18,5	(16.6–20.6)	386	17,2	(14.7–19.9)
Tupakoi päivittäin ⁴	307	6,7	(5.9–7.8)	170	7,6	(6.2–9.3)	137	5,9	(4.6–7.4)
Nuuskaaminen									
Kokeillut nuuskaa ⁵	777	17,4	(15.5–19.5)	609	27,2	(24.4–30.3)	168	7,2	(5.7–8.9)
Nuuskaa nykyisin ⁶	311	7,2	(6.1–8.6)	274	12,7	(10.6–15.1)	37	1,6	(1.1–2.4)
Nuuskaa päivittäin ⁷	62	1,6	(1.2–2.1)	60	3,0	(2.2–4.0)	2	0,1	(0.0–0.4)
Vesipiipun polttaminen									
Kokeillut vesipiippua ⁸	496	11,4	(9.9–13.0)	309	14,0	(12.2–15.9)	187	8,7	(6.9–10.8)
Polttaa nykyisin vesipiippua ⁹	100	2,3	(1.8–3.0)	77	3,6	(2.7–4.7)	23	1,0	(0.6–1.8)
Polttaa päivittäin vesipiippua ¹⁰	23	0,5	(0.3–0.8)	22	0,9	(0.5–1.6)	1	0,0	(0.0–0.3)
Tupakkatuotteiden käyttö kokonaisuutena									
Kokeillut jotakin tupakkatuotetta ¹¹	1991	43,3	(40.7–45.9)	1121	49,2	(46.0–52.4)	870	37,1	(33.6–40.8)
Käyttää nykyisin jotakin tupakkatuotetta ¹²	920	20,6	(18.9–22.5)	518	23,6	(21.2–26.1)	402	17,6	(14.9–20.6)

¹ Indeksiin luokiteltiin ne tupakoimattomat, jotka vastasivat muuta kuin "Varmasti en" kysymykseen "Jos joku parhaista kavereistasi tarjoaisi sinulle jotakin tupakkatuotetta, käyttäisitkö sitä?" tai muuta kuin "Varmasti en" kysymykseen "Luuletko, että käytät jotakin tupakkatuotetta seuraavan 12 kuukauden aikana?" ² Kokeillut tupakan polttamista, edes kerran tai kaksi. ³ Tupakoinut viimeisen 30 päivän aikana. ⁴ Tupakoi joka päivä viimeisen 30 päivän aikana. ⁵ Kokeillut nuuskaa, edes kerran tai kaksi. ⁶ Nuuskannut viimeisen 30 päivän aikana. ⁷ Nuuskannut joka päivä viimeisen 30 päivän aikana. ⁸ Kokeillut vesipiipun (shishan) polttamista, edes kerran tai kaksi. ⁹ Polttanut vesipiippua viimeisen 30 päivän aikana. ¹⁰ Polttanut vesipiippua joka päivä viimeisen 30 päivän aikana. ¹¹ Kokeillut jotakin poltettavaa tupakkatuotetta ja/tai nuuskaa, edes kerran tai kaksi. ¹² Käyttänyt jotakin poltettavaa tupakkatuotetta ja/tai nuuskaa viimeisen 30 päivän aikana.

Yläkouluikäiset tupakoijat polttavat tyypillisesti vähäisiä savukemääriä (Taulukko 4a). Yleisin tupakointimäärä oli 2–5 savuketta päivässä, jonka ilmoitti vajaa kolmannes tupakoijista. Vähäiset savukemäärät olivat tyypillisiä erityisesti tytöille. Poltettujen savukkeiden tyypillisissä määrissä ei ollut merkittäviä eroja eri luokka-asteiden välillä, vaikka osuudet painottuvat suurempiin tupakointimääriin yleisillä luokilla (Taulukko 4b).

Taulukko 3b: Alttiut tupakoinnin aloittamiseen ja tupakkatuotteiden käyttö 13–15-vuotiailla luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	7 LK			8 LK			9 LK		
	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)
Alttiut tupakoinnin aloittamiseen ¹	179	17,1	(14,5–20,1)	201	20,5	(17,6–23,6)	168	25,6	(21,9–29,7)
Tupakointi									
Kokeillut tupakointia ²	390	26,4	(21,9–31,5)	671	39,4	(35,6–43,4)	827	55,1	(51,3–58,9)
Tupakoi nykyisin ³	134	9,7	(7,6–12,3)	273	16,8	(14,4–19,4)	377	26,2	(23,5–29,0)
Tupakoi päivittäin ⁴	32	2,1	(1,3–3,3)	104	6,7	(5,2–8,5)	171	10,9	(9,0–13,2)
Nuuskaaminen									
Kokeillut nuuskaa ⁵	126	8,5	(6,5–10,9)	279	16,7	(14,2–19,5)	374	26,1	(23,1–29,3)
Nuuskaa nykyisin ⁶	47	3,3	(2,3–4,8)	115	7,3	(5,9–9,1)	151	10,7	(8,5–13,5)
Nuuskaa päivittäin ⁷	7	0,5	(0,3–1,0)	22	1,5	(1,0–2,2)	34	2,6	(1,8–3,8)
Vesipiipun polttaminen									
Kokeillut vesipiippua ⁸	62	4,3	(3,1–6,0)	167	10,0	(8,4–11,9)	267	19,0	(16,3–22,1)
Polttaa nykyisin vesipiippua ⁹	19	1,3	(0,8–2,1)	36	2,2	(1,4–3,3)	45	3,4	(2,4–4,7)
Polttaa päivittäin vesipiippua ¹⁰	3	0,2	(0,1–0,6)	13	0,8	(0,4–1,5)	7	0,4	(0,2–1,2)
Tupakkatuotteiden käyttö kokonaisuutena									
Kokeillut jotakin tupakkatuotetta ¹¹	420	28,5	(24,2–33,2)	714	42,1	(38,6–45,7)	861	57,6	(54,0–61,1)
Käyttää nykyisin jotakin tupakkatuotetta ¹²	162	11,4	(8,8–14,5)	321	19,5	(17,1–22,1)	440	30,0	(27,1–32,9)

¹ Indeksini luokiteltiin ne tupakoimattomat, jotka vastasivat muuta kuin "Varmasti en" kysymykseen "Jos joku parhaista kavereistasi tarjoaisi sinulle jotakin tupakkatuotetta, käyttäisitkö sitä?" tai muuta kuin "Varmasti en" kysymykseen "Luuletko, että käytät jotakin tupakkatuotetta seuraavan 12 kuukauden aikana?"
² Kokeillut tupakan polttamista, edes kerran tai kaksi. ³ Tupakoinut viimeisen 30 päivän aikana. ⁴ Tupakoi joka päivä viimeisen 30 päivän aikana. ⁵ Kokeillut nuuskaa, edes kerran tai kaksi. ⁶ Nuuskannut viimeisen 30 päivän aikana. ⁷ Nuuskannut joka päivä viimeisen 30 päivän aikana. ⁸ Kokeillut vesipiipun polttamista, edes kerran tai kaksi. ⁹ Polttanut vesipiippua viimeisen 30 päivän aikana. ¹⁰ Polttanut vesipiippua joka päivä viimeisen 30 päivän aikana. ¹¹ Kokeillut jotakin poltettavaa tupakkatuotetta ja/tai nuuskaa, edes kerran tai kaksi. ¹² Käyttänyt jotakin poltettavaa tupakkatuotetta ja/tai nuuskaa viimeisen 30 päivän aikana.

Taulukko 4a: Päivittäin poltettujen savukkeiden jakauma nykyisillä tupakoijilla 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	Kaikki		Pojat		Työt	
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)
Tyypillinen savukemäärä ¹						
Vähemmän kuin yksi savuke päivässä	138	19,5 (16,0–23,6)	49	13,8 (10,4–17,9)	89	25,5 (20,5–31,3)
Yksi savuke päivässä	128	18,1 (14,7–22,2)	54	16,1 (12,1–21,0)	74	20,3 (14,9–27,1)
2-5 savuketta päivässä	233	32,2 (28,4–36,1)	116	34,0 (27,4–41,3)	117	30,2 (24,4–36,7)
6-10 savuketta päivässä	130	17,1 (13,7–21,1)	71	19,0 (14,3–24,8)	59	15,1 (10,8–20,6)
11-20 savuketta päivässä	69	10,1 (7,6–13,3)	41	11,9 (8,8–16,0)	28	8,2 (5,0–13,1)
Yli 20 savuketta päivässä	23	3,0 (1,9–4,6)	21	5,3 (3,3–8,4)	2	0,6 (0,2–2,7)

¹ Poltettujen savukkeiden määrä viimeisen 30 päivän aikana niinä päivinä, kun vastaaja oli tupakoinut.

Taulukko 4b: Päivittäin poltettujen savukkeiden jakauma nykyisillä tupakoijilla 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	7 LK		8 LK		9 LK	
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)
Tyypillinen savukemäärä ¹						
Vähemmän kuin yksi savuke päivässä	22	22,3 (15,1–31,7)	51	20,4 (15,5–26,2)	66	18,5 (14,3–23,6)
Yksi savuke päivässä	29	26,5 (17,5–38,0)	46	17,8 (14,1–22,4)	54	16,1 (11,8–21,6)
2-5 savuketta päivässä	41	34,4 (23,9–46,7)	81	32,7 (26,1–40,1)	111	31,0 (26,3–36,0)
6-10 savuketta päivässä	15	11,9 (6,9–19,9)	39	14,4 (9,2–21,8)	76	20,1 (15,8–25,4)
11-20 savuketta päivässä	4	3,1 (0,9–10,4)	23	9,8 (6,6–14,2)	42	12,2 (8,3–17,5)
Yli 20 savuketta päivässä	2	1,8 (0,4–7,0)	12	4,9 (2,8–8,6)	9	2,1 (1,0–4,5)

¹ Poltettujen savukkeiden määrä viimeisen 30 päivän aikana niinä päivinä, kun vastaaja oli tupakoinut.

3.2 Sähkösavukkeet

Sähkösavukkeita oli kokeillut 15 prosenttia yläkouluikäisistä nuorista (Taulukko 5a). Kokeilut olivat yleisimpiä pojilla, joista lähes joka viides oli kokeillut sähkösavukkeita. Nykyisin sähkösavukkeita ilmoitti käyttävänsä viisi prosenttia ja päivittäin yksi prosentti vastaajista. Sähkösavuketta kokeilleista kuusi prosenttia ei ollut koskaan kokeillut perinteisiä savukkeita ja vastaava osuus nykyisin sähkösavuketta käyttävistä oli kolme prosenttia. Sähkösavukemainoksia viimeisen kuukauden aikana ilmoitti nähneensä joka viides vastaaja. Yleisimmin mainontaa oli havaittu internetissä, toiseksi yleisimpänä ilmoitettiin televisio.

Sähkösavukekokeilut yleistivät yläkoulun aikana (Taulukko 5b). Kun seitsemäsluokkalaisten kahdeksan prosenttia ilmoitti kokeilleensa sähkösavukkeita, yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa vastaava osuus oli 23 prosenttia. Nuoremmista kokeilijoista suurempi osuus oli entuudestaan tupakoimattomia. Seitsemäsluokkalaisten sähkösavukekokeilijoista 11 prosenttia, kahdeksäsluokkalaisten seitsemän prosenttia ja yhdeksäsluokkalaisten kolme prosenttia ei ollut koskaan kokeillut perinteisiä savukkeita.

Sähkösavukkeiden päivittäiskäyttö oli samalla tasolla eri luokka-asteilla, mutta nykyinen käyttö yleistyi yhdeksättä luokkaa kohti. Nykyisin sähkösavukkeita käyttävistä seitsemäsluokkalaisten kaikki olivat joskus käyttäneet perinteisiä savukkeita. Kahdeksäsluokkalaisten keskuudessa kahdeksan prosenttia sähkösavukkeen nykykäyttäjistä oli entuudestaan tupakoimattomia ja yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa vastaava osuus oli yksi prosentti.

Sähkösavukemainonnalle altistuminen oli muita vähäisempää seitsemäsluokkalaisten keskuudessa. Mainontaa havainneiden keskuudessa internetin osuus kasvoi kohti yhdeksättä luokkaa samalla kun television osuus laski.

Taulukko 5a: Sähkösavukkeiden käyttö sekä sähkösavukkeiden havaitseminen 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	Kaikki			Pojat			Työt		
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)			
Sähkösavukkeiden käyttö									
Kokeillut sähkösavukkeita ¹	687	15,0 (13,4–16,9)	443	19,5 (17,0–22,3)	244	10,4 (8,6–12,4)			
Käyttää nykyisin sähkösavukkeita ²	227	5,0 (4,2–5,9)	153	6,7 (5,4–8,3)	74	3,2 (2,4–4,4)			
Käyttää päivittäin sähkösavukkeita ³	35	0,7 (0,4–1,0)	31	1,2 (0,8–1,9)	4	0,1 (0,0–0,4)			
Sähkösavukkeiden käytön alustaminen									
Nähty tai kuullut sähkösavukkeita viimeisen 30 päivän aikana	818	20,2 (18,8–21,6)	447	22,0 (19,6–24,5)	371	18,2 (16,8–19,8)			
Mainoksen sijainti ⁴									
Sanomalehti	44	4,3 (3,2–5,9)	27	5,1 (4,0–6,5)	17	3,4 (1,8–6,4)			
Aikakauslehti	42	4,4 (3,1–6,1)	21	4,3 (2,6–6,9)	21	4,5 (2,8–7,1)			
TV	170	16,3 (13,7–19,3)	86	15,3 (11,9–19,4)	84	17,6 (13,3–22,9)			
Radio	29	2,9 (1,8–4,6)	19	3,7 (2,2–6,3)	10	1,8 (0,7–4,1)			
Mainostaulu, juliste	40	3,7 (2,6–5,2)	26	4,3 (2,8–6,6)	14	2,9 (1,5–5,6)			
Internet	571	57,6 (53,1–62,0)	310	57,0 (52,3–61,7)	261	58,4 (51,8–64,7)			
Useissa paikoissa	112	10,8 (9,0–12,9)	59	10,2 (7,9–13,1)	53	11,4 (9,2–14,2)			

¹ Kokeillut sähkösavukkeita, edes kerran tai kaksi. ² Käytännyt sähkösavukkeita viimeisen 30 päivän aikana. ³ Käytännyt sähkösavukkeita joka päivä viimeisen 30 päivän aikana. ⁴ Sähkösavukkeiden sijainti niiden keskuudessa, jotka olivat nähneet tai kuulleet sähkösavukkeita viimeisen 30 päivän aikana.

Taulukko 5b: Sähkösavukkeiden käyttö sekä sähkösavukemainosten havaitseminen 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	7 LK		8 LK		9 LK	
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)
Sähkösavukkeiden käyttö						
Kokeillut sähkösavukkeita ¹	115	7,8 (5.7–10.6)	225	13,5 (11.1–16.2)	348	23,1 (20.7–25.7)
Käyttää nykyisin sähkösavukkeita ²	27	1,8 (1.1–2.7)	80	4,6 (3.4–6.1)	119	8,2 (6.5–10.1)
Käyttää päivittäin sähkösavukkeita ³	8	0,5 (0.3–0.9)	18	1,0 (0.6–1.7)	9	0,5 (0.2–1.0)
Sähkösavukemainonnalle altistuminen						
Nähtynyt tai kuullut sähkösavukemainoksia viimeisen 30 päivän aikana	204	16,5 (14.4–18.7)	311	21,3 (19.0–23.8)	306	22,0 (19.7–24.6)
<i>Mainoksen sijainti⁴</i>						
Sanomalehti	13	4,4 (2.6–7.4)	16	4,8 (3.0–7.8)	15	3,8 (2.0–7.1)
Aikakauslehti	9	3,4 (1.7–6.6)	16	4,1 (2.6–6.4)	17	5,2 (3.1–8.7)
TV	67	25,5 (19.8–32.1)	59	15,3 (12.5–18.6)	45	11,7 (8.6–15.9)
Radio	9	3,5 (1.6–7.2)	11	2,5 (1.5–4.3)	9	2,8 (1.4–5.6)
Mainostaulu, juliste	9	3,1 (1.5–6.3)	15	3,8 (1.8–8.0)	15	3,7 (2.1–6.3)
Internet	127	48,6 (41.2–56.1)	212	56,7 (49.0–64.1)	234	64,3 (59.0–69.3)
Useissa paikoissa	31	11,5 (7.8–16.6)	47	12,7 (9.6–16.7)	34	8,4 (6.3–11.2)

¹ Kokeillut sähkösavukkeita, edes kerran tai kaksi. ² Käyttänyt sähkösavukkeita viimeisen 30 päivän aikana. ³ Käyttänyt sähkösavukkeita joka päivä viimeisen 30 päivän aikana. ⁴ Sähkösavukemainoksen sijainti niiden keskuudessa, jotka olivat nähneet tai kuulleet sähkösavukemainoksia viimeisen 30 päivän aikana.

3.3 Tupakoinnin lopettaminen

Neljä viidestä nykyisin tupakoivasta yläkoululaisesta osoitti jo joitakin merkkejä tupakkariippuvuudesta (Taulukko 6a). Vain kolmannes nykyisin tupakoivista tai jo lopettaneista ilmoitti kuitenkin tunteneensa itsensä joskus tupakoinnista riippuvaiseksi. Kaksi kolmesta viimeisen vuoden aikana tupakoineesta ilmoitti tehneensä vakavan lopetusyrityksen. Nykyisin tupakoivista hieman yli puolet halusi lopettaa tupakoinnin. Lopettamista haluavista joka neljäs aikoi yrittää sitä seuraavan 30 päivän aikana, mutta 29 prosenttia ei aikonut yrittää lopettamista lähitulevaisuudessa. Enemmistö pystyisi mielestään lopettamaan tupakoinnin niin halutessaan. Nykyisin tupakoivista ja jo lopettaneista vajaa kolmannes ei ollut saanut keneltäkään kehotusta tupakoinnin lopettamiseen. Yleisimmin kehotus oli saatu ystävältä, useammalta mainitulta taholta ja perheenjäseneltä. Kouluterveydenhuollosta kehotuksen oli saanut vain neljä prosenttia tupakoivista tai tupakoinnin lopettaneista.

Tupakkariippuvuuden merkit yleistyivät nykyisillä tupakoijilla seitsemännen ja kahdeksannen luokan välillä, samoin omat kokemukset riippuvuudesta (Taulukko 6b). Lopettamista yrittäneiden osuudessa ei ollut merkittäviä eroja luokka-asteiden välillä. Lopettamishalukkuus oli yleisintä yhdeksäsluokkalaisilla, vaikka erot eri luokka-asteiden välillä olivat pieniä. Lopettamispystyvyydessä ei ollut merkittäviä eroja luokka-asteiden välillä. Niiden osuus, jotka eivät olleet saaneet lainkaan kehotusta tupakoinnin lopettamiseen, pieneni yhdeksättä luokkaa kohti. Perheenjäseneltä ja useammalta mainitulta taholta saadut kehotukset vastaavasti yleistyivät ja ystäviltä saadut kehotukset harvinaistuivat.

Muiden kannustaminen tupakoinnin lopettamiseen on varsin yleistä yläkoululaisten keskuudessa (Taulukko 7a). Erityisesti tytöistä yli kaksi kolmesta oli joskus kannustanut tuntemaansa tupakoivaa henkilöä lopettamaan. Yleisimmin oli kannustettu ystävää, vanhempia tai sisarusia tai useampia mainituista henkilöistä. Tytöt olivat kannustaneet poikia yleisemmin useampia mainituista henkilöistä.

Tupakoinnin lopettaneet mainitsivat yleisimmin terveyden parantamisen tärkeimmäksi syyksi oman tupakoinnin lopettamiseensa. Seuraavaksi tärkein syy annetuista vaihtoehdoista oli rahan säästäminen. 28 prosentilla tärkein syy oli kuitenkin jokin muu kuin vastausvaihtoehdoissa mainittu. Enemmistö nykyisin tupakoivista koki, ettei tarvitse tupakoinnin lopettamiseen tukea. Hyödyllisimmäksi tupakoinnin lopettamisen tukimuodoksi koettiin kavereiden ja perheen tuki. Erityisesti sitä arvostivat tytöt.

Muiden kannustaminen tupakoinnin lopettamiseen yleistyi kohti yhdeksättä luokkaa (Taulukko 7b). Ystävän sekä useamman mainitun henkilön kannustaminen yleistyivät, samalla kun vanhempien ja sisarusten kannustaminen väheni. Nykyisten tupakoijien tai lopettaneiden keskuudessa terveyden parantamisen suosio tärkeimpänä lopetussyyinä laski yhdeksättä luokkaa kohti, samalla kun rahan säästämisen ja muiden kuin vaihtoehdoissa mainittujen syiden merkitys kasvoi. Hyödyllisimmiksi koetuissa tukimuodoissa ei ollut merkittäviä eroja luokka-asteiden välillä.

Taulukko 6a: Tupakkariippuvuus ja tupakoinnin lopettamisen osoittimet 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	Kaikki			Pojat			Tytöt		
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	
Merkkejä tupakkariippuvuudesta ¹	535	79,7 (76.0–82.9)	271	81,7 (76.7–85.8)	264	77,5 (71.7–82.4)			
Tuntenut itsensä joskus tupakoinnista riippuvaiseksi ²	508	33,0 (30.1–36.0)	249	31,8 (27.4–36.5)	259	34,4 (30.7–38.4)			
Lopetusyritys viimeisen 12 kuukauden kuluessa ³	429	66,3 (61.2–71.0)	217	67,7 (60.5–74.1)	212	64,7 (58.9–70.2)			
Haluaa lopettaa tupakoinnin ⁴	258	54,2 (47.1–61.2)	121	51,2 (42.8–59.6)	137	57,5 (49.1–65.5)			
Lopettamisaikomukset ⁵									
Ei aio yrittää lähitulevaisuudessa	155	29,1 (25.5–32.9)	66	25,5 (21.0–30.7)	89	32,8 (27.0–39.2)			
Seuraavan 30 pv aikana	128	25,3 (21.0–30.2)	64	26,2 (19.3–34.6)	64	24,4 (19.2–30.4)			
Seuraavan 2-6 kk kuluessa	102	19,3 (15.9–23.4)	47	18,5 (14.1–23.8)	55	20,3 (15.4–26.2)			
Seuraavan 7-12 kk kuluessa	51	9,8 (7.4–12.8)	23	9,2 (6.1–13.4)	28	10,4 (7.2–14.8)			
Yli vuoden kuluttua	86	16,5 (12.8–21.1)	56	20,7 (15.1–27.6)	30	12,1 (8.7–16.6)			
Pystyy mielestäänsä lopettamaan tupakoinnin jos haluaa ⁶	456	78,3 (73.8–82.3)	230	78,3 (73.0–82.8)	226	78,4 (71.9–83.7)			
Saadut kehotukset tupakoinnin lopettamiseen ⁷									
Kouluterveydenhuollosta	42	3,7 (2.8–4.9)	27	4,6 (3.3–6.4)	15	2,7 (1.7–4.4)			
Oppitunnilla tai koulussa järjestetyitä kursseilta, teemapäivästä tai klippailusta	20	1,6 (0.9–2.8)	14	2,2 (1.1–4.2)	6	1,0 (0.4–2.5)			
Ystävältä	311	27,1 (25.2–29.1)	129	21,8 (18.3–25.7)	182	33,3 (28.7–38.2)			
Perheenjäseneltä	173	14,6 (12.3–17.3)	107	17,9 (15.0–21.2)	66	10,8 (7.8–14.8)			
Useammalta mainitulta taholta	186	16,3 (13.8–19.0)	82	14,0 (10.9–17.8)	104	18,9 (15.1–23.4)			
Muualta	57	5,1 (3.8–6.9)	39	6,6 (4.7–9.2)	18	3,4 (1.9–6.0)			
Ei ole saanut kehoitusta tupakoinnin lopettamiseen	354	31,5 (28.7–34.5)	191	33,0 (28.5–37.7)	163	29,9 (26.3–33.8)			

¹ Indeksini luokiteltiin nykyisin tupakoivat, jotka vastasivat että tupakoivat tai heidän tekee mieli tupakoida joskus tai aina heti aamusta, tai he tuntevat voimakasta ja vaikeasti ohitettavaa halua tupakoida uudelleen vuorokauden sisällä tupakoinnista. ² Nykyisin tupakoivien ja lopettaneiden keskuudessa. ³ Niiden keskuudessa, jotka ovat tupakoineet viimeisen 12 kuukauden kuluessa. ⁴ Nykyisin tupakoivien keskuudessa. ⁵ Lopettamista haluavien nykyisin tupakoivien keskuudessa. ⁶ Nykyisin tupakoivien keskuudessa. ⁷ Nykyisin tupakoivien ja lopettaneiden keskuudessa.

Taulukko 6b: Tupakkariippuvuus ja tupakoinnin lopettamisen osoittimet 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	7 LK			8 LK			9 LK		
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	
Merkkejä tupakkariippuvuudesta ¹	76	65,6 (55,9–74,1)	188	80,4 (72,2–86,6)	271	82,9 (78,9–86,4)			
Tuntenut itsensä joskus tupakoinnista riippuvaiseksi ²	77	21,0 (16,8–25,9)	189	36,4 (30,9–42,2)	242	36,0 (31,9–40,3)			
Lopetusyritys viimeisen 12 kuukauden kuluessa ³	72	66,9 (56,4–75,9)	162	68,4 (60,5–75,4)	197	64,9 (58,7–70,5)			
Haluaa lopettaa tupakoinnin ⁴	41	54,9 (43,5–65,8)	84	51,2 (41,2–61,1)	134	56,1 (47,6–64,3)			
Lopettamisaikomukset ⁵									
Ei aio yrittää lähitulevaisuudessa	26	28,4 (18,7–40,6)	46	24,8 (19,2–31,5)	83	32,0 (26,5–38,0)			
Seuraavan 30 pv aikana	23	26,2 (17,3–37,5)	40	23,5 (17,5–30,8)	65	26,4 (19,8–34,2)			
Seuraavan 2–6 kk kuluessa	19	19,7 (12,4–29,9)	39	22,4 (16,1–30,2)	44	17,2 (12,4–23,3)			
Seuraavan 7–12 kk kuluessa	8	9,8 (4,5–20,0)	20	10,8 (6,9–16,5)	23	9,0 (6,2–13,0)			
Yli vuoden kuluttua	14	15,9 (9,3–25,9)	31	18,4 (13,1–25,4)	41	15,4 (10,4–22,2)			
Pystyy mielestensä lopettamaan tupakoinnin jos haluaa ⁶	78	82,0 (73,0–88,4)	159	76,3 (68,4–82,8)	221	78,7 (71,6–84,4)			
Saadut kehotukset tupakoinnin lopettamiseen ⁷									
Kouluterveydenhuollosta	10	4,1 (2,5–6,8)	17	4,2 (2,7–6,4)	15	3,3 (2,1–5,1)			
Oppitunnilta tai koulussa järjestetyiltä kursseilta, teemapäivästä tai kilpailusta	7	3,3 (1,5–6,8)	7	1,5 (0,7–3,4)	6	1,0 (0,4–2,3)			
Ystävältä	78	31,9 (26,7–37,5)	112	27,8 (23,5–32,6)	120	24,2 (20,1–28,8)			
Perheenjäseneltä	24	9,5 (5,6–15,6)	64	15,3 (12,2–19,0)	86	16,4 (13,5–19,8)			
Useammalta mainitulta taholta	21	7,9 (4,2–14,3)	69	17,5 (14,2–21,4)	96	18,9 (15,3–23,2)			
Muualta	13	5,9 (3,1–11,1)	12	2,8 (1,6–4,7)	33	6,7 (4,7–9,6)			
Ei ole saanut kehoitusta tupakoinnin lopettamiseen	85	37,5 (31,0–44,5)	128	30,9 (25,9–36,4)	142	29,5 (25,1–34,2)			

¹ Indeksini luokiteltiin nykyisin tupakoivat, jotka vastasivat että tupakoivat tai heidän tekee mieli tupakoita joskus tai aina heti aamusta, tai he tuntevat voimakasta ja vaikeasti ohitettavaa halua tupakoida uudelleen vuorokauden sisällä tupakoinnista. ² Nykyisin tupakoivien ja lopettaneiden keskuudessa. ³ Niiden keskuudessa, jotka ovat tupakoineet viimeisen 12 kuukauden kuluessa. ⁴ Nykyisin tupakoivien keskuudessa. ⁵ Lopettamista haluavien nykyisin tupakoivien keskuudessa. ⁶ Nykyisin tupakoivien keskuudessa. ⁷ Nykyisin tupakoivien ja lopettaneiden keskuudessa.

Taulukko 7a: Tupakoinnin lopettamiseen kannustaminen, tärkein syy omaan tupakoinnin lopettamiseen sekä hyödyllisimmäksi koetut tukimuodot 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	Kaikki		Pojat		Työt	
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)
Muiden kannustaminen tupakoinnin lopettamiseen ¹	1580	36,2 (34,4–38,0)	925	43,5 (40,6–46,5)	655	28,7 (26,7–30,8)
Ei ole koskaan kannustanut ketään lopettamiseen	629	14,3 (13,1–15,5)	267	12,6 (11,1–14,3)	362	15,9 (14,0–18,0)
Vanhempia tai sisaruksia	211	4,8 (4,2–5,5)	93	4,2 (3,6–4,9)	118	5,4 (4,4–6,7)
Muuta sukulaista	1144	26,7 (25,0–28,5)	530	25,4 (23,2–27,6)	614	28,0 (25,4–30,8)
Ystäviä	571	13,2 (12,2–14,3)	191	9,1 (7,9–10,5)	380	17,3 (15,8–19,0)
Useampia mainituista henkilöistä	208	4,9 (4,2–5,6)	110	5,1 (4,1–6,4)	98	4,6 (3,6–5,9)
Tärkein syy omaan tupakoinnin lopettamiseen ²						
Parantaakseni terveyttäni	397	43,8 (39,1–48,7)	213	44,0 (37,5–50,7)	184	43,6 (36,4–51,1)
Säästäakseni rahaa	146	15,2 (12,4–18,5)	91	17,4 (13,6–22,1)	55	12,5 (9,3–16,5)
Isäni tai äiti kehotti minua lopettamaan tupakoinnin	65	7,0 (5,4–9,1)	37	7,3 (5,1–10,4)	28	6,6 (4,3–10,0)
Ystäväni kehotti minua lopettamaan tupakoinnin	43	4,5 (3,0–6,5)	17	3,1 (1,8–5,4)	26	6,2 (4,0–9,4)
Terveydenhoitaja tai lääkäri kehotti minua lopettamaan tupakoinnin	1	0,1 (0,0–0,6)		0,0 (0,0–0,0)	1	0,2 (0,0–1,3)
Oppitunnilla tai koulussa järjestetyssä tapahtumassa käsiteltiin tupakointia	14	1,6 (0,8–3,1)	8	1,8 (0,7–4,6)	6	1,4 (0,5–3,5)
Muu	256	27,8 (23,5–32,6)	132	26,4 (21,1–32,5)	124	29,6 (24,2–35,6)
Hyödyllisimmäksi koetut tukimuodot ³						
Vuorovaikutteinen tuki internetissä (esim. Facebook-ryhmät, keskustelufoorumit, verkkoterveydenhoitaja)	18	2,2 (1,2–3,9)	12	2,8 (1,5–5,4)	6	1,5 (0,7–3,4)
Henkilökohtaiset tapaamiset terveydenhuollon ammattilaisten kanssa	26	3,5 (2,2–5,3)	12	2,9 (1,5–5,5)	14	4,0 (2,2–7,1)
Ryhmätapaamiset	7	1,0 (0,4–2,4)	5	1,6 (0,6–4,0)	2	0,4 (0,1–1,8)
Tupakointiin liittyvä opetus koulussa	18	2,3 (1,5–3,4)	9	2,0 (1,1–3,9)	9	2,5 (1,2–5,1)
Kavereiden ja perheen tuki	227	29,2 (25,3–33,5)	85	21,8 (16,9–27,6)	142	37,3 (32,7–42,2)
Muunlainen tuki	38	4,9 (3,5–6,8)	21	4,9 (3,4–7,2)	17	4,9 (3,0–8,0)
Ei tarvetta tupakoinnin lopettamiseen tuelle	452	56,9 (52,1–61,6)	251	63,9 (58,2–69,2)	201	49,3 (43,6–54,9)

¹ Niiden keskuudessa, jotka tuntevat tupakoivia henkilöitä. ² Tupakoinnin lopettaneiden keskuudessa. ³ Nykyisin tupakoivien keskuudessa.

Taulukko 7b: Tupakoinnin lopettamiseen kannustaminen, tärkein syy omaan tupakoinnin lopettamiseen sekä hyödyllisimmäksi koetut tukimuodot 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	7 LK			8 LK			9 LK		
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	
Muiden kannustaminen tupakoinnin lopettamiseen ¹									
Ei ole koskaan kannustanut ketään lopettamiseen	548	42,8 (39,4–46,4)	601	37,6 (34,9–40,3)	437	29,6 (27,5–31,9)			
Vanhempia tai sisarusia	243	19,1 (16,6–21,9)	221	13,7 (12,0–15,6)	166	10,9 (9,5–12,5)			
Muuta sukulaista	86	6,7 (5,4–8,3)	78	5,0 (4,2–6,0)	47	3,1 (2,3–4,1)			
Ystävää	235	17,8 (15,1–20,8)	416	26,5 (24,4–28,7)	496	34,0 (31,1–37,0)			
Useampia mainituista henkilöistä	119	9,0 (7,3–11,2)	201	12,6 (10,9–14,6)	252	17,1 (15,3–19,0)			
Muuta henkilöä	62	4,5 (3,6–5,7)	73	4,6 (3,7–5,6)	72	5,3 (3,9–7,2)			
Tärkein syy omaan tupakoinnin lopettamiseen ²									
Parantaakseni terveyttäni	129	52,1 (44,0–60,1)	141	44,8 (38,5–51,3)	129	38,2 (31,6–45,3)			
Säästääkseeni rahaa	31	12,8 (8,7–18,3)	43	12,3 (8,2–17,9)	72	19,1 (14,2–25,1)			
Isäni tai äiti kehotti minua lopettamaan tupakoinnin	11	4,4 (2,2–8,8)	28	9,2 (5,7–14,5)	26	6,8 (4,5–10,4)			
Ystäväni kehotti minua lopettamaan tupakoinnin	12	4,7 (2,9–7,6)	12	3,3 (1,8–6,2)	19	5,2 (3,1–8,5)			
Terveydenhoitaja tai lääkäri kehotti minua lopettamaan tupakoinnin	0	0,0 (0,0–0,0)	0	0,0 (0,0–0,0)	1	0,2 (0,0–1,4)			
Oppitunnilla tai koulussa järjestetyssä tapahtumassa käsiteltiin tupakointia	5	2,1 (0,9–5,0)	7	2,6 (1,1–5,8)	2	0,4 (0,1–1,8)			
Muu	57	23,8 (17,4–31,6)	88	27,8 (22,0–34,5)	111	30,1 (24,3–36,6)			
Hyödyllisimmäksi koetut tukimuodot ³									
Vuorovaihteinen tuki internetissä (esim. Facebook-ryhmät, keskusteluforumit, verkkoterveydenhoitaja)	1	0,5 (0,1–4,0)	9	3,2 (1,3–7,6)	8	2,2 (0,9–4,9)			
Henkilökohtaiset tapaamiset terveydenhuollon ammattilaisen kanssa	5	3,2 (1,2–7,9)	11	4,1 (2,3–7,1)	10	3,1 (1,5–6,3)			
Ryhmätapaamiset	2	1,1 (0,2–4,6)	2	1,5 (0,3–6,3)	3	0,7 (0,2–2,3)			
Tupakointiin liittyvä opetus koulussa	5	3,2 (1,3–7,4)	7	2,3 (1,2–4,5)	6	1,9 (0,8–4,4)			
Kavereiden ja perheen tuki	43	28,0 (20,5–37,1)	75	29,2 (23,2–36,0)	109	29,5 (24,7–34,9)			
Muunlainen tuki	6	3,9 (1,7–8,4)	16	6,3 (3,8–10,3)	16	4,5 (2,8–7,2)			
Ei tarvetta tupakoinnin lopettamisen tuelle	92	60,2 (50,0–69,5)	150	53,3 (46,2–60,3)	211	58,1 (51,7–64,1)			

¹ Niiden keskuudessa, jotka tuntevat tupakkoivia henkilöitä. ² Tupakoinnin lopettaneiden keskuudessa. ³ Nykyisin tupakkoivien keskuudessa.

3.4 Tupakansavulle altistuminen ja läheisten tupakointi

Yläkoululaisten altistuminen tupakansavulle kodin sisätiloissa oli vähäistä (Taulukko 8a). Enemmistö vastaajista kuitenkin ilmoitti altistuvansa tupakansavulle päivittäin julkisilla ulkoalueilla. Erityisen yleistä altistuminen oli tyttöjen keskuudessa. Enemmistö vastaajista piti muiden tupakointia omassa läheisyydessään epämiellyttävänä, mutta vain vajaa kaksi viidestä piti muiden aiheuttamaa tupakansavua varmasti haitallisena itselleen.

Vaikka tupakansavulle altistuminen kodin sisätiloissa oli vähäistä, omien vanhempien näkyvä tupakointi kotiympäristössä oli suhteellisen yleistä. Yhteensä kolmasosa vastaajista ilmoitti näkevänsä isänsä, isäpuolensa tai äitinsä puolison tupakoimassa kotiympäristössä joskus tai lähes päivittäin. Äidin, äitipuolen tai isänsä puolison näki vastaavasti noin joka neljäs.

Tupakansavulle altistuminen kodin sisätiloissa oli samalla tasolla eri luokka-asteiden välillä (Taulukko 8b). Päivittäinen altistuminen julkisilla ulkoalueilla kuitenkin yleistyi kohti yhdeksättä luokkaa, samalla kun omassa läheisyydessä tapahtuvan muiden tupakoinnin pitäminen epämiellyttävänä väheni. Tupakansavun pitämisessä haitallisena ei ollut eroja luokka-asteiden välillä ja myös vanhempien näkyvä tupakointi kotiympäristössä oli hyvin samalla tasolla eri luokka-asteiden välillä.

Taulukko 8a: Tupakansavulle altistuminen ja siihen suhtautuminen sekä vanhempien näkyvä tupakointi kotiympäristössä 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	Kaikki			Pojat			Tytöt		
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	
Altistuu päivittäin tupakansavulle kodin sisätiloissa	282	5,9 (5,0–6,8)	137	5,8 (4,7–7,1)	145	5,9 (4,9–7,2)			
Altistuu päivittäin tupakansavulle julkisilla ulkoalueilla ¹	2985	64,0 (61,8–66,2)	1331	58,5 (56,1–60,9)	1654	69,8 (66,7–72,7)			
Pitää muiden tupakointia omassa läheisyydessä epämiellyttävänä ²	3004	70,4 (68,3–72,4)	1367	68,4 (65,2–71,5)	1637	72,3 (69,6–74,7)			
Pitää muiden aiheuttamaa tupakansavua varmasti haitallisena itselleen ³	1773	38,3 (36,7–40,0)	841	36,7 (34,4–39,0)	932	40,1 (37,6–42,6)			
Näkee vanhempien tupakoimassa kotiympäristössä ⁴									
<i>Isä, isäpuoli tai äidin puoliso</i>									
Lähes päivittäin	733	19,1 (17,4–21,0)	355	19,2 (17,2–21,3)	378	19,1 (16,8–21,6)			
Joskus	544	14,4 (13,1–15,8)	266	14,4 (12,8–16,2)	278	14,4 (12,7–16,3)			
Ei koskaan	2501	66,5 (64,4–68,5)	1220	66,4 (64,2–68,6)	1281	66,5 (63,4–69,5)			
<i>Äiti, äitipuoli tai isän puoliso</i>									
Lähes päivittäin	577	14,7 (13,3–16,3)	257	13,5 (12,1–15,1)	320	15,9 (14,0–18,1)			
Joskus	355	9,2 (8,1–10,4)	171	9,0 (7,6–10,6)	184	9,4 (8,0–11,1)			
Ei koskaan	2917	76,1 (74,3–77,8)	1427	77,5 (75,4–79,4)	1490	74,7 (72,1–77,1)			

¹ Vastannut "7 päivänä" kysymykseen "Kuinka monena päivänä sinun lähelläsi on tupakoitu julkisilla ulkoalueilla (esimerikiksi puistossa tai jalkakäytävällä) edeltävän 7 päivän aikana?"

² Vastannut "Hyvin epämiellyttävältä" tai "Meiko epämiellyttävältä" kysymykseen "Miltä sinusta tuntuu, jos joku tupakoi niin lähellä sinua, että pystyt haistamaan tupakansavun?"

³ Vastannut "Varmasti on" kysymykseen "Onko muiden aiheuttama tupakansavu mielestäsi haitallista sinulle?" ⁴ Kotiympäristö on määritelty kysymyksessä kodin sisätiloiksi sekä kotipihaksi. Vastajeja, joilla ei ole tai he eivät tapaa kysymyksessä mainittuja huoltajia, ei ole sisällytetty tässä raportoituin osuuksiin.

Taulukko 8b: Tupakansavulle altistuminen ja siihen suhtautuminen sekä vanhempien näkyvä tupakointi kotiympäristössä 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	7 LK			8 LK			9 LK		
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	
Altistuu päivittäin tupakansavulle kodin sisätiloissa	76	5,2 (4,1–6,5)	106	6,3 (5,0–7,8)	100	6,0 (4,6–7,8)			
Altistuu päivittäin tupakansavulle julkisilla ulkoalueilla ¹	807	53,8 (50,5–57,1)	1108	65,7 (61,8–69,3)	1078	71,5 (69,1–73,8)			
Pitää muiden tupakointia omassa läheisyydessä epämiellyttävänä ²	1024	79,2 (76,1–82,0)	1095	70,8 (67,2–74,1)	895	62,9 (60,1–65,6)			
Pitää muiden aiheuttamaa tupakansavua varmasti haitallisena itselleen ³	568	38,2 (35,3–41,1)	618	36,8 (34,1–39,5)	593	40,2 (37,0–43,4)			
Näkee vanhempiensa tupakoimassa kotiympäristössä ⁴									
<i>Isä, isäpuoli tai äidin puolis</i>									
Lähes päivittäin	223	19,3 (16,5–22,5)	267	19,3 (17,2–21,6)	245	18,8 (15,6–22,6)			
Joskus	184	16,3 (14,2–18,6)	181	12,9 (11,1–15,1)	181	14,2 (12,5–16,2)			
Ei koskaan	745	64,4 (60,4–68,2)	919	67,8 (65,2–70,2)	846	66,9 (63,8–69,9)			
<i>Äiti, äitipuoli tai isän puolis</i>									
Lähes päivittäin	185	15,7 (13,4–18,2)	210	14,9 (12,6–17,7)	183	13,8 (11,8–16,1)			
Joskus	119	10,5 (8,7–12,6)	127	9,0 (7,1–11,2)	112	8,5 (7,1–10,2)			
Ei koskaan	863	73,9 (70,9–76,7)	1063	76,1 (72,9–79,0)	999	77,7 (75,2–80,0)			

¹ Vastannut "7 päivänä" kysymykseen "Kuinka monena päivänä sinun lähellasi on tupakoitu julkisilla ulkoalueilla (esimerkiksi puistossa tai jalkakäytävällä) edeltävän 7 päivän aikana?" ² Vastannut "Hyvin epämiellyttävää" tai "Melko epämiellyttävää" kysymykseen "Mitä sinusta tuntuu, jos joku tupakoi niin lähellä sinua, että pystyt haistamaan tupakansavun?" ³ Vastannut "Varmasti on" kysymykseen "Onko muiden aiheuttama tupakansavu mielestäsi haitallista sinulle?" ⁴ Kotiympäristö on määritelty kysymyksessä kodin sisätiloiksi sekä kotipihaksi. Vastaajia, joilla ei ole tai he eivät tapaa kysymyksessä mainittuja nuoltajia, ei ole sisällytetty tässä raportoituhiin osuuksiin.

3.5 Tupakkatuotteiden hankinta ja saatavuus

Yläkouluikäisten tupakkahankinnat tapahtuvat harvoin kaupallisista lähteistä. Yleisimmin savukkeita oli hankittu viimeisen 30 päivän aikana jonkun muun henkilön välityksellä tai jollakin muulla kuin vastausvaihtoehdoissa mainitulla tavalla (Taulukko 9a). Hankintatavoissa ei ollut merkittäviä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Kaupasta tai muusta myyntipisteestä tupakan ostamista yrittäneiden keskuudessa vain vajaata kahta viidestä oli pyydetty todistamaan ikänsä. Yli puolet yrittäneistä oli onnistunut ostamaan tupakkaa alaikäisyydestään huolimatta. Kaikkien vastaajien keskuudessa vajaa puolet oli sitä mieltä, että tupakkaa olisi helppo hankkia niin halutessaan.

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan vuoden 2012 alusta voimaan astuneen esilläpitokiellon vaikutusta omiin tupakanostoyrityksiinsä. Reilu kolme viidestä ei osannut sanoa, oliko tupakan ostaminen ollut heille helpompaa vai vaikeampaa esilläpitokiellon jälkeen. Vajaa neljäsnes ilmoitti sen olevan nykyään vaikeampaa. Pojista suurempi osuus kuin tytöistä koki oston muuttuneen vaikeammaksi, mutta samoin myös helpommaksi. Tytöillä ei ollut poikia yleisemmin mielipidettä asiasta.

Kun savukehankintoja tarkasteltiin luokka-asteen mukaan, havaittiin seitsemäsluokkalaisten ilmoittavan muita useammin hankkivansa savukkeita jollakin muulla kuin vastausvaihtoehdoissa mainituilla tavoilla (Taulukko 9b). Vastaavasti seitsemäsluokkalaisten keskuudessa oli muita harvinaisempaa hankkia savukkeita jonkun muun välittämänä.

Kaupasta tai muusta myyntipisteestä tupakan ostamista yrittäneiden keskuudessa seitsemäsluokkalaisia oli pyydetty harvimmoin todistamaan ikänsä. Seitsemäsluokkalaisista muita suurempi osuus myös raportoi onnistuneensa ostamaan tupakkaa alaikäisyydestään huolimatta, mutta vastaajien pienen määrän takia eroja ei voida pitää luotettavina. Niiden osuus, joiden mielestä tupakkaa olisi helppo hankkia niin halutessaan, kasvoi jatkuvasti yhdeksättä luokkaa kohti: kun seitsemäsluokkalaisista tätä mieltä oli reilu neljäsnes niin yhdeksäsluokkalaisista näin katsoi jo yli kolme viidestä.

Yhdeksäsluokkalaisista muita suurempi osuus piti tupakan ostamista esilläpitokiellon jälkeen vaikeampana verrattuna alempiin luokkiin, mutta valtaosa ei osannut sanoa oliko esilläpitokiello vaikuttanut jollakin tavalla heidän omiin ostoyrityksiinsä. Epävarmuus asiasta oli yleisintä seitsemäsluokkalaisten keskuudessa.

3.6 Tupakanvastaiset viestit

Kaksi kolmesta yläkouluikäisestä oli huomannut jonkun tupakoinnin vastaisen tai tupakoimattomuuteen kannustavan mediaviestin edeltävän kuukauden aikana (Taulukko 10a). Erilaisissa tapahtumissa tällaisia viestejä oli huomannut noin joka kolmas tapahtumiin osallistunut vastaaja. Nykyisin tupakoivista yli yhdeksän kymmenestä oli nähnyt varoitusmerkintöjä tupakka-askeissa. Varoitusmerkintöjä huomanneista nykyisin tupakoivista vajaa neljäsnes ilmoitti, että varoitusmerkinnät olivat saaneet heidät ajattelemaan tupakoinnin lopettamista. Varoitusmerkintöjä nähneistä tupakoimattomista noin kolmannes oli ajatellut tupakoimattomana pysymistä varoitusmerkintöjen takia. Poikien ja tyttöjen välillä ei ollut merkittäviä eroja.

Taulukko 9a: Savukkeiden hankintakeinot, ikäraja-valvonnan tehokkuus, tupakan ostamisen helppous ja käsitykset esilläpitokiellosta 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	Kaikki			Pojat			Tytöt		
	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)
Savukkeiden hankintalähde ¹									
Osto kaupasta	19	2,5	(1,4–4,4)	16	4,3	(2,4–7,5)	3	0,7	(0,2–2,2)
Osto kioskista	11	1,8	(0,9–3,7)	8	2,9	(1,2–6,6)	3	0,8	(0,2–2,5)
Osto huolto-asemalta	7	1,1	(0,6–1,9)	6	1,8	(0,8–3,7)	1	0,4	(0,0–2,8)
<i>Kaupalliset lähteet yhteensä</i>	37	5,5	(3,8–7,8)	30	9,0	(6,0–13,2)	7	1,8	(0,8–4,0)
Joku muu hankki	290	43,6	(39,2–48,2)	152	46,6	(41,0–52,3)	138	40,5	(34,2–47,2)
Osto ulkomailta	11	1,5	(0,8–2,8)	4	1,2	(0,4–3,4)	7	1,9	(0,8–4,4)
Sai vanhemmilta	19	2,9	(1,9–4,2)	9	2,7	(1,3–5,2)	10	3,1	(1,7–5,4)
Sai jollakin muulla tavalla	318	46,5	(41,6–51,5)	134	40,6	(34,8–46,6)	184	52,7	(46,6–58,7)
Nykyisin tupakoivat, joita pyydettiin todistamaan ikä ostettaessa tupakkaa kaupasta tai muusta myyntipisteestä ²	38	37,8	(29,3–47,2)	32	43,7	(33,0–55,0)	6	22,0	(11,5–38,0)
Nykyisin tupakoivat, jotka saivat ostettua tupakkaa alaikäisyydestään huolimatta ³	67	54,9	(45,8–63,7)	42	50,6	(39,0–62,1)	25	64,4	(48,9–77,3)
Nuoret, joiden mielestä tupakkaa olisi helppoa hankkia niin halutessaan ⁴	2106	45,7	(43,7–47,7)	1109	48,8	(45,9–51,8)	997	42,4	(39,7–45,3)
Tupakan ostaminen esilläpitokiellon jälkeen ⁵									
Vaikeampaa	93	22,7	(18,7–27,2)	60	25,5	(20,3–31,5)	33	18,3	(12,4–26,0)
Helppompaa	61	14,8	(11,4–19,1)	45	18,3	(13,3–24,7)	16	9,3	(5,4–15,5)
En osaa sanoa	246	62,5	(57,9–66,9)	136	56,2	(49,1–63,0)	111	72,4	(63,5–79,8)

¹Viimeisin savukkeiden hankintatapa niiden keskuudessa, jotka ovat tupakoineet viimeisen 30 päivän aikana. ²Niiden vastaajien keskuudessa, jotka yrittivät ostaa tupakkaa viimeisen 30 päivän aikana. ³Niiden vastaajien keskuudessa, jotka yrittivät ostaa tupakkaa viimeisen 30 päivän aikana. ⁴Vastannut "Kohtalaisen helppoa" tai "Erittäin helppoa" kysymykseen "Miten helppoa tai vaikeaa sinun olisi hankkia tupakkaa, jos haluaisit sitä?". Kaikkien vastaajien keskuudessa. ⁵Niiden vastaajien keskuudessa, jotka olivat yrittäneet ostaa tupakkaa kaupasta tai muista myyntipisteistä esilläpitokiellon voimaantulon jälkeen. Vastausvaihtoehdot "Hieman vaikeampaa" ja "Pajon vaikeampaa" yhdistettiin "Vaikeampaa"-luokaksi ja "Hieman helppompaa" ja "Pajon helppompaa" yhdistettiin "Helppompaa"-luokaksi.

Taulukko 9b: Savukkeiden hankintakeinot, ikärajaalvonnan tehokkuus, tupakan ostamisen helppous ja käsitykset esilläpitokiellosta 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

Savukkeiden hankintalähde ¹	7 LK			8 LK			9 LK		
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)			
Osto kaupasta	2	1,7 (0.4–6.9)	6	2,2 (1.0–4.7)	11	3,0 (1.5–5.8)			
Osto kioskista	2	1,8 (0.4–7.2)	2	0,9 (0.2–3.6)	7	2,5 (1.2–5.2)			
Osto huolto-asemalta	1	1,3 (0.2–9.4)	1	0,5 (0.1–3.3)	5	1,4 (0.6–3.3)			
<i>Kaupalliset lähteet yhteensä</i>	5	4,7 (1.8–11.7)	9	3,5 (1.7–7.3)	23	6,8 (4.5–10.3)			
Joku muu hankki	29	26,3 (18.2–36.5)	106	46,3 (38.3–54.6)	157	47,0 (40.5–53.7)			
Osto ulkomailta	0	0,0 (0.0–0.0)	1	0,4 (0.1–2.9)	10	2,6 (1.3–5.2)			
Sai vanhemmilta	2	2,9 (0.7–11.2)	9	3,5 (1.8–6.6)	8	2,5 (1.3–4.6)			
Sai jollakin muulla tavalla	68	66,0 (55.5–75.1)	112	46,3 (38.3–54.4)	138	41,0 (34.3–48.0)			
Nykyisin tupakoivat, joita pyydettiin todistamaan ikä ostettaessa tupakkaa kaupasta tai muusta myyntipisteestä ²	4	25,6 (9.3–53.6)	16	41,1 (26.4–57.7)	18	38,6 (26.1–52.8)			
Nykyisin tupakoivat, jotka saivat ostettua tupakkaa alaikäisydestään huolimatta ³	10	58,7 (31.7–81.3)	28	55,6 (39.3–70.8)	29	53,1 (40.2–65.6)			
Nuoret, joiden mielestä tupakkaa olisi helppoa hankkia niin halutessaan ⁴	406	26,9 (24.0–30.1)	770	46,4 (43.3–49.5)	934	61,5 (58.8–64.2)			
Tupakan ostaminen esilläpitokiellon jälkeen ⁵									
Vaikeampaa	16	18,8 (12.3–27.8)	30	19,5 (13.1–28.1)	47	26,7 (19.6–35.3)			
Helpompaa	9	10,8 (5.5–20.1)	26	16,7 (11.1–24.3)	26	15,0 (9.7–22.5)			
En osaa sanoa	57	70,3 (59.3–79.4)	86	63,8 (56.1–70.9)	103	58,3 (49.3–66.8)			

¹ Viimeisin savukkeiden hankintatapa niiden keskuudessa, jotka ovat tupakoineet viimeisen 30 päivän aikana. ² Niiden vastaajien keskuudessa, jotka yrittivät ostaa tupakkaa viimeisen 30 päivän aikana. ³ Niiden vastaajien keskuudessa, jotka yrittivät ostaa tupakkaa viimeisen 30 päivän aikana. ⁴ Vastannut "kohtalaisen helppoa" tai "Erittäin helppoa" kysymykseen "Miten helppoa tai vaikeaa sinun olisi hankkia tupakkaa, jos haluaisit sitä?". Kaikkien vastaajien keskuudessa. ⁵ Niiden vastaajien keskuudessa, jotka olivat yrittäneet ostaa tupakkaa kaupasta tai muista myyntipisteistä esilläpitokiellon voimaantulon jälkeen. Vastausvaihtoehdot "Hieman vaikeampaa" ja "Paljon vaikeampaa" yhdistettiin "Vaikeampaa"-luokaksi ja "Hieman helpompaa" ja "Paljon helpompaa" yhdistettiin "Helpompaa"-luokaksi.

Taulukko 10a: Tupakoinnin vastaiset tai tupakoimattomuuteen kannustavat viestit sekä tupakka-askien varoituserkintöjen havaitseminen 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	Kaikki			Pojat			Työt		
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	
Tupakoinnin vastaisen tai tupakoimattomuuteen kannustavan mediaviestin havaitseminen ¹	3137	67,1 (65,5–68,7)	1489	64,9 (62,6–67,1)	1648	69,4 (67,1–71,6)			
Tupakoinnin vastaisen tai tupakoimattomuuteen kannustavan viestin näkeminen tai kuuleminen erilaisissa tapahtumissa ²									
Kaikkien vastaajien keskuudessa	618	13,4 (12,0–14,9)	359	15,5 (13,7–17,5)	259	11,2 (9,6–13,1)			
Kyseysiin tapahtumiin osallistuneiden vastaajien keskuudessa	618	34,4 (31,6–37,3)	359	36,9 (33,3–40,7)	259	31,4 (27,5–35,5)			
Nykyisin tupakoivat, jotka olivat nähneet varoituserkintöjä tupakka-askissa ³	686	92,5 (89,7–94,5)	343	91,6 (87,5–94,4)	343	93,5 (89,7–96,0)			
Varoituserkinnät saivat ajattelemaan tupakoinnin lopettamista									
Kaikkien nykyisin tupakoivien keskuudessa	159	22,2 (18,3–26,7)	86	23,4 (18,9–28,7)	73	20,9 (16,1–26,7)			
Niiden nykyisin tupakoivien keskuudessa, jotka olivat huomanneet varoituserkintöjä	159	24,0 (19,9–28,7)	86	25,6 (20,8–31,0)	73	22,4 (17,1–28,6)			
Tupakoimattomat, jotka ajattelivat tupakoimattomana pysymistä tupakka-askien varoituserkintöjen takia ⁴	409	33,8 (30,7–37,1)	161	31,0 (26,3–36,1)	248	36,1 (32,4–40,0)			

¹ Televisiossa, radiossa, internetissä, mainostalulla, julisteissa, sanomalehdissä, aikakauslehdissä tai elokuviissa viimeisen 30 päivän aikana. ² Urheilutapahtumissa, messuilla, konserteissa, paikallistapahtumissa tai muissa vastaavissa tapahtumissa viimeisen 30 päivän aikana. ³ Viimeisen 30 päivän aikana. ⁴ Niiden tupakoimattomien keskuudessa, jotka olivat nähneet tupakka-askien varoituserkintöjä viimeisen 30 päivän aikana.

Taulukko 10b: Tupakoinnin vastaiset tai tupakoimattomuuteen kannustavat viestit sekä tupakka-askien varoitusmerkintöjen havaitseminen 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	7 LK			8 LK			9 LK		
	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	n	% (95% CI)	
Tupakoinnin vastaisen tai tupakoimattomuuteen kannustavan mediaviestin havaitseminen	930	62,5 (58,8–66,1)	1154	68,2 (65,7–70,6)	1057	69,7 (67,5–71,9)			
Tupakoinnin vastaisen tai tupakoimattomuuteen kannustavan viestin näkeminen tai kuuleminen erilaisissa tapahtumissa ²	170	11,7 (10,0–13,7)	237	13,7 (11,5–16,3)	214	14,6 (12,0–17,7)			
Kaikkien vastaajien keskuudessa	170	31,6 (27,5–36,1)	237	34,5 (29,6–39,8)	214	36,9 (31,7–42,4)			
Kyiseisiin tapahtumiin osallistuneiden vastaajien keskuudessa	115	92,3 (84,3–96,4)	242	92,1 (87,6–95,0)	330	92,8 (89,5–95,1)			
Nykyisin tupakoivat, jotka olivat nähneet varoitusmerkintöjä tupakka-asteissa ³	36	28,1 (20,7–37,0)	51	20,1 (15,0–26,4)	72	21,8 (16,3–28,5)			
Varoitusmerkinnät saivat ajattelemaan tupakoinnin lopettamista	36	30,5 (22,6–39,6)	51	21,9 (16,5–28,3)	72	23,4 (17,7–30,4)			
Kaikkien nykyisin tupakoivien keskuudessa	160	38,2 (33,3–43,2)	165	36,7 (31,9–41,8)	84	24,4 (19,7–29,8)			
Niiden nykyisin tupakoivien keskuudessa, jotka olivat huomanneet varoitusmerkintöjä									
Tupakoimattomat, jotka ajattelivat tupakoimattomana pysymistä tupakka-askien varoitusmerkintöjen takia ⁴									

¹ Televisiossa, radiossa, internetissä, mainostauluilla, julisteissa, sanomalehdissä tai elokuvissa viimeisen 30 päivän aikana. ² Urheilutapahtumissa, messuilla, konserteissa, paikallistapahtumissa tai muissa vastaavissa tapahtumissa viimeisen 30 päivän aikana. ³ Viimeisen 30 päivän aikana. ⁴ Niiden tupakoimattomien keskuudessa, jotka olivat nähneet tupakka-askien varoitusmerkintöjä viimeisen 30 päivän aikana.

Luokka-asteen mukaisessa tarkastelussa kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset olivat huomanneet tupakoinnin vastaisia tai tupakoimattomuuteen kannustavia mediaviestejä seitsemäsluokkalaisia yleisemmin (Taulukko 10b). Erilaisissa tapahtumissa tällaisten viestien huomaaminen yleistyi hieman yhdeksättä luokkaa kohti. Tupakka-askien varoitusmerkinnät olivat saaneet ajattelemaan tupakoinnin lopettamista yleisimmin seitsemäsluokkalaisten keskuudessa. Myös tupakoimattomana pysymisen ajattelu tupakoimattomien keskuudessa oli yleisintä seitsemäsluokkalaisilla.

3.7 Tupakkaa koskeva terveystieteellinen ja tupakointi kouluympäristössä

Lähes neljä viidestä yläkoululaisesta ilmoitti saaneensa oppitunnilla tietoa tupakoinnin vaarallisuudesta viimeisen vuoden aikana (Taulukko 11a). Poikien ja tyttöjen välillä ei ollut merkittäviä eroja. Reilu neljäsosa oppilaista ilmoitti, että heidän koulussaan oli järjestetty teemapäiviä tai muita tapahtumia, joissa on käsitelty tupakointia. Vastaava osuus ilmoitti myös nykyisen tai aiemman luokkansa osallistuneen johonkin tupakoimattomuuteen kannustavaan kilpailuun.

Yli viidennes oppilaista kuitenkin ilmoitti, että opettajat tai koulun muu henkilökunta tupakoivat koulualueella kouluaikana. Pojista suurempi osuus kuin tytöistä ilmoitti nähneensä henkilökuntaa tupakoimassa. Lähes kaksi kolmesta vastaajasta ilmoitti nähneensä muiden oppilaiden tupakointia koulualueella. Muiden henkilöiden tupakointia koulualueella raportoi yli kaksi viidestä.

Yli kaksi viidestä arvioi, että noin joka toinen tai useampi oman luokka-asteensa oppilaista on kokeillut tupakointia. Nykyisin tupakoivien osuus arvioitiin pienemmäksi kuin kokeilleiden osuus. Kuitenkin yhteensä 16 prosenttia vastaajista arvioi, että noin joka toinen tai useampi omalta luokka-asteeltaan tupakoi nykyisin. Tytöt arvioivat kokeilleiden ja nykyisin tupakoivien osuudet hieman suuremmiksi kuin pojat.

Luokka-asteen mukaisessa tarkastelussa ei havaittu merkittäviä eroja tupakkaa koskevassa opetuksessa eikä teemapäivien tai vastaavien järjestämisessä (Taulukko 11b). Seitsemäsluokkalaiset ilmoittivat muita harvemmin osallistuneensa tupakoimattomuuteen kannustavaan kilpailuun. Seitsemäsluokkalaiset raportoivat muita harvemmin, että opettajat tai koulun muu henkilökunta tupakoi koulualueella kouluaikana. Havainnot muista oppilaista tai muista henkilöistä tupakoimassa koulualueella kouluaikana yleistyivät yhdeksättä luokkaa kohti.

Arviot tupakkakokeilujen ja nykyisen tupakoinnin yleisyydestä muuttuivat yläasteen kuluessa. Kun seitsemäsluokkalaisista yhteensä reilu viidennes arvioi noin joka toisen tai sitä useamman kokeilleen tupakointia omalta luokka-asteeltaan, yhdeksäsluokkalaisista näin arvioi jo yli kolme viidestä. Nykyisin tupakoiviksi noin joka toisen tai sitä useamman omalta luokka-asteeltaan mielsi seitsemäsluokkalaisista yhteensä 10 prosenttia, kun vastaava osuus yhdeksäsluokkalaisilla oli 21 prosenttia.

Taulukko 11a: Tupakkaa koskeva terveyskasvatus, tupakointi kouluympäristössä sekä oppilaiden mielikuvat tupakoinnin yleisyydestä omalla luokka-asteella 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	Kaikki			Pojat			Tytöt		
	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)
Oppitunnilla kerrottu tupakoinnin vaarallisuudesta ¹	3649	77,9	(75,4–80,1)	1813	78,6	(75,9–81,1)	1836	77,1	(74,1–79,9)
Koulussa järjestetty teemapäiviä tai muita tapahtumia, joissa on käsitelty tupakointia ¹	1245	27,3	(25,0–29,9)	672	29,5	(27,1–32,1)	573	25,1	(22,0–28,4)
Nykyinen tai aiempi luokka osallistunut tupakoimattomuuteen kannustavaan kilpailuun (esim. SmokeFree)	1344	27,4	(22,0–33,5)	680	28,3	(23,2–34,1)	664	26,4	(20,5–33,3)
Opettajat tai koulun muu henkilökunta tupakoi koulualueella kouluaikana ²	953	21,6	(18,1–25,5)	559	25,4	(21,7–29,4)	394	17,7	(14,0–22,1)
Oppilaat tupakoivat koulualueella kouluaikana ²	3045	65,2	(60,6–69,6)	1436	62,8	(57,8–67,6)	1609	67,7	(63,0–72,1)
Muut henkilöt tupakoivat koulualueella kouluaikana ²	1918	41,6	(38,7–44,6)	958	42,1	(38,8–45,6)	960	41,1	(37,5–44,8)
Arvio siitä, kuinka suuri osa oman luokka-asteen oppilaista on kokeillut tupakointia									
Valtaosa	986	21,9	(19,2–24,7)	462	20,9	(17,9–24,4)	524	22,8	(19,8–26,2)
Noin joka toinen	1004	21,7	(19,9–23,6)	446	20,2	(17,9–22,6)	558	23,3	(21,1–25,6)
Jotkut	2390	50,1	(46,3–53,9)	1193	50,8	(46,5–55,1)	1197	49,3	(45,4–53,3)
Ei yksikään	292	6,3	(5,4–7,5)	193	8,1	(6,9–9,4)	99	4,6	(3,3–6,2)
Arvio siitä, kuinka suuri osa oman luokka-asteen oppilaista tupakoi nykyisin									
Valtaosa	247	5,4	(4,5–6,3)	142	6,2	(5,1–7,6)	105	4,5	(3,6–5,6)
Noin joka toinen	476	10,1	(8,8–11,5)	198	8,6	(7,0–10,4)	278	11,7	(9,9–13,7)
Jotkut	3269	69,9	(67,5–72,2)	1536	67,3	(64,0–70,4)	1733	72,6	(70,0–75,1)
Ei yksikään	690	14,6	(12,6–16,9)	425	17,9	(15,4–20,8)	265	11,2	(9,3–13,5)

¹ Viimeisen 12 kuukauden aikana. ² Silloin tällöin tai päivittäin.

Taulukko 11b: Tupakkaa koskeva terveystieteellinen tutkimus, tupakointi kouluympäristössä sekä oppilaiden mielikuvat tupakoinnin yleisyydestä omalla luokka-asteella 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	7 LK			8 LK			9 LK		
	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)
Oppitunnilla kerrottu tupakoinnin vaarallisuudesta ¹	1141	76,9	(72,9–80,5)	1367	81,0	(77,7–83,9)	1154	75,7	(72,0–79,1)
Koulussa järjestetty teemapäiviä tai muita tapahtumia, joissa on käsitelty tupakointia ¹	421	29,6	(24,3–35,5)	474	28,5	(24,8–32,5)	356	24,3	(21,5–27,3)
Nykyinen tai aiempi luokka osallistunut tupakoimattomuuteen kannustavaan kilpailuun (esim. SmokeFree)	277	18,2	(13,6–24,0)	579	32,9	(25,1–41,8)	488	29,7	(23,1–37,2)
Opettajat tai koulun muu henkilökunta tupakoi koulualueella kouluaikana ²	233	16,2	(13,4–19,4)	381	23,3	(19,1–28,0)	339	24,5	(19,7–29,9)
Oppilaat tupakoivat koulualueella kouluaikana ²	796	53,3	(47,7–58,7)	1163	68,2	(62,2–73,6)	1094	72,7	(68,1–76,9)
Muut henkilöt tupakoivat koulualueella kouluaikana ²	480	33,2	(29,2–37,5)	724	42,5	(39,1–46,1)	716	47,9	(44,1–51,8)
Arvio siitä, kuinka suuri osa oman luokka-asteen oppilaista on kokeillut tupakointia									
Valtaosa	140	9,5	(7,5–12,0)	344	20,2	(16,9–23,9)	502	34,5	(30,0–39,2)
Noin joka toinen	171	11,8	(9,3–14,8)	398	23,3	(20,1–26,8)	435	28,7	(26,2–31,4)
Jotkut	951	63,6	(59,9–67,2)	901	53,4	(47,9–58,9)	547	34,8	(30,6–39,2)
Ei yksikään	219	15,1	(12,8–17,7)	52	3,1	(2,3–4,2)	25	2,0	(1,1–3,8)
Arvio siitä, kuinka suuri osa oman luokka-asteen oppilaista tupakoi nykyisin									
Valtaosa	61	4,1	(2,9–5,7)	90	5,3	(4,1–6,8)	96	6,6	(5,0–8,6)
Noin joka toinen	80	5,5	(4,3–6,9)	167	9,7	(8,2–11,5)	229	14,5	(12,0–17,5)
Jotkut	886	58,9	(54,8–62,9)	1285	75,6	(72,5–78,4)	1106	73,9	(69,6–77,7)
Ei yksikään	459	31,6	(27,0–36,5)	154	9,4	(7,3–12,0)	82	5,0	(3,5–7,3)

¹ Viimeisen 12 kuukauden aikana. ² Silloin tällöin tai päivittäin.

3.8 Tiedot ja asenteet

Vajaa viidennes yläkoululaisista oli sitä mieltä, että tupakointia on varmasti vaikeaa lopettaa, kun sen on aloittanut (Taulukko 12a). Vastaajista 16 prosenttia oli sitä mieltä, että on varmasti vaaratonta tupakoida vuoden tai kaksi, kunhan lopettaa sen jälkeen.

Yli neljä viidestä piti savukkeiden polttamista varmasti terveydelle haitallisena. Tytöistä suurempi osuus kuin pojista oli tätä mieltä. Toista poltettavaa tupakkatuotetta, vesipiippua, varmasti terveydelle haitallisena piti vajaa kolmannes vastaajista. Nuuskaamista terveydelle varmasti haitallisena piti lähes kolme neljästä vastaajasta. Pojista pienempi osuus kuin tytöistä oli tätä mieltä. Sähkösavukkeita varmasti haitallisena piti kolmasosa vastaajista, tytöt yleisemmin kuin pojat.

Yläkoululaisilta kysyttiin lisäksi mielipiteitä erilaisten tupakoinnin rajoittamista koskevien toimenpiteiden vaikutuksesta tupakoinnin aloittamiseen. Kaksi kolmesta vastaajasta oli sitä mieltä, että tupakkatuotteiden hinnan huomattava korottaminen tekisi tupakoinnin aloittamisesta harvinaisempaa. Vajaa puolet vastaajista uskoi, että kuvalliset terveystarvitukset tupakka-askeissa ehkäisisivät aloittamista. Koulujen tupakointikieltojen tiukan valvonnan vaikutukseen uskoi 46 prosenttia, pojat hieman yleisemmin kuin tytöt. Kolme neljästä vastaajasta oli sitä mieltä, että nuorten parissa työskentelevien pitäisi olla tupakoimatta työaikana. Tytöt kannattivat tätä poikia yleisemmin.

Seitsemäsluokkalaiset olivat muita yleisemmin sitä mieltä, että tupakointia on varmasti vaikeaa lopettaa, kun sen on aloittanut (Taulukko 12b). Vastaajien osuus, joiden mielestä on varmasti vaaratonta tupakoida vuoden tai kaksi pieneni yhdeksättä luokkaa kohti. Eri tuotteiden varmasti haitallisena pitämisessä ei ollut merkittäviä eroja luokka-asteiden välillä.

Luokka-asteiden välisiä merkittäviä eroja ei havaittu myöskään kysyttäessä tupakoinnin hinnan korottamisen sekä kuvallisten terveystarvitusten vaikutusta tupakoinnin aloittamiseen. Koulujen tupakointikieltojen tiukan valvonnan vaikutukseen uskottiin vahvimmin seitsemäsluokkalaisten keskuudessa. Niiden osuus, joiden mielestä nuorten parissa työskentelevien pitäisi olla tupakoimatta työaikana, laski hieman yhdeksättä luokkaa kohti.

Taulukko 12a: Tupakointia, tupakka- ja tupakanomaisia tuotteita sekä tupakoinnin vähentämistä koskevat asenteet 13–15-vuotiaiden keskuudessa, sukupuolen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	Kaikki			Pojat			Työt		
	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)
Jos joku aloittaa tupakoinnin, hänen on varmasti vaikeaa lopettaa sitä ¹	880	18,8	(17,9–19,7)	406	17,6	(16,3–19,0)	474	20,1	(18,8–21,4)
On varmasti vaaratonta tupakoida vuoden tai kaksi, kunhan lopettaa sen jälkeen ¹	732	15,9	(14,6–17,2)	374	16,5	(15,0–18,2)	358	15,2	(13,5–17,0)
Savukkeiden polttaminen on varmasti terveydelle haitallista ¹	3967	84,7	(83,4–86,0)	1855	80,6	(78,4–82,7)	2112	88,9	(87,5–90,2)
Vesipiipun polttaminen on varmasti terveydelle haitallista ^{1,2}	1217	31,6	(29,6–33,8)	601	30,4	(28,2–32,7)	616	33,0	(29,8–36,5)
Nuuskaaminen on varmasti terveydelle haitallista ¹	3445	73,3	(71,4–75,2)	1513	66,0	(63,4–68,4)	1932	80,9	(78,6–83,0)
Sähkösavukkeiden käyttäminen on varmasti terveydelle haitallista ^{1,2}	1352	33,3	(31,7–34,8)	581	29,0	(26,8–31,3)	771	37,8	(35,2–40,5)
Tupakoinnin aloitaminen olisi harvinaisempaa, jos...									
tupakka-asteissa olisi kuvia tupakan aiheuttamista terveyshaitoista	2243	47,9	(46,2–49,5)	1069	46,5	(43,9–49,0)	1174	49,3	(47,4–51,2)
tupakkatuotteiden hintaa nostettaisiin huomattavasti	3126	66,8	(65,0–68,5)	1520	66,0	(63,4–68,6)	1606	67,6	(65,3–69,7)
koulujen tupakointikieltoja valvottaisiin hyvin tiukasti	2129	45,9	(44,1–47,7)	1118	48,8	(46,8–50,8)	1011	42,8	(40,1–45,6)
Nuorten parissa työskentelevien (esimerkiksi opettajien ja nuorisotyöntekijöiden) pitäisi olla tupakoimatta työaikana ⁴	3503	74,6	(72,8–76,3)	1596	69,6	(67,3–71,8)	1907	79,7	(77,1–82,1)

¹ Vastajat, jotka ovat valinneet vaihtoehdon "Varmasti on". ² Vastaja, jotka eivät ole tienneet mikä kyseinen tuote on, ei ole huomioitu osuuksissa. ³ Vastajat, jotka ovat valinneet vaihtoehdon "Luultavasti olisi" tai "Varmasti olisi" ⁴ Vastajat, jotka olivat valinneet vaihtoehdon "Luultavasti pitäisi" tai "Varmasti pitäisi".

Taulukko 12b: Tupakointia, tupakka- ja tupakanomaisia tuotteita sekä tupakoinnin vähentämistä koskevat asenteet 13–15-vuotiaiden keskuudessa, luokka-asteen mukaan – GYTS Suomi, 2012.

	7 LK			8 LK			9 LK		
	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)	n	%	(95% CI)
Jos joku aloittaa tupakoinnin, hänen on varmasti vaikeaa lopettaa sitä ¹	314	20,9	(19,2–22,8)	315	18,8	(17,3–20,5)	253	16,9	(15,2–18,7)
On varmasti vaaratonta tupakoida vuoden tai kaksi, kunhan lopettaa sen jälkeen ¹	283	19,3	(16,9–22,0)	265	15,7	(14,0–17,7)	187	13,0	(11,4–14,8)
Savukkeiden polttaminen on varmasti terveydelle haitallista ¹	1287	86,6	(84,7–88,3)	1412	83,3	(81,3–85,1)	1279	84,5	(82,3–86,5)
Vesipiipun polttaminen on varmasti terveydelle haitallista ^{1,2}	359	32,9	(29,2–36,7)	468	32,8	(30,1–35,7)	395	29,8	(26,5–33,2)
Nuuskaaminen on varmasti terveydelle haitallista ¹	1108	74,7	(72,2–77,0)	1240	73,1	(70,7–75,3)	1106	72,3	(68,5–75,8)
Sähkösavukkeiden käyttäminen on varmasti terveydelle haitallista ^{1,2}	409	34,6	(32,0–37,3)	497	33,1	(29,9–36,4)	448	32,4	(30,2–34,7)
Tupakoinnin aloittaminen olisi harvinaisempaa, jos...									
tupakka-asteissa olisi kuvia tupakan aiheuttamista terveyshaitoista	733	49,0	(46,3–51,6)	811	48,1	(45,2–51,1)	704	46,6	(43,8–49,5)
tupakkatuotteiden hintaa nostettaisiin huomattavasti	951	63,9	(61,3–66,5)	1134	66,2	(63,1–69,2)	1045	69,7	(66,9–72,3)
koulujen tupakointikieltoja valvottaisiin hyvin tiukasti	781	52,6	(49,2–56,0)	769	45,7	(42,8–48,5)	582	39,9	(36,7–43,2)
Nuorten parissa työskentelevien (esimerkiksi opettajien ja nuorisotyöntekijöiden) pitäisi olla tupakoimatta työaikana ⁴	1138	76,7	(73,9–79,3)	1272	74,4	(71,4–77,3)	1103	72,8	(70,0–75,5)

¹ Vastaja, jotka ovat valinneet vaihtoehdon "Varmasti on". ² Vastaja, jotka eivät ole tieneet mikä kyseinen tuote on, ei ole huomioitu osuuksissa. ³ Vastajat, jotka ovat valinneet vaihtoehdon "Luultavasti olisi" tai "Varmasti olisi". ⁴ Vastajat, jotka olivat valinneet vaihtoehdon "Luultavasti pitäisi" tai "Varmasti pitäisi".

4 Pohdinta

4.1 Yhteenveto tuloksista

Valtaosa suomalaisista yläkoululaisista on tupakoimattomia. Yläkoulu on kuitenkin kriittistä aikaa tupakoinnin aloittamiselle. Tupakoimattomien keskuudessa noin joka viides osoitti alttiutta tupakoinnin aloittamiseen ja osuus kasvoi yläkoulun aikana. Tupakkakokeilut niin savukkeilla, nuuskalla kuin vesipiipulla yleistyivät yhdeksättä luokkaa kohti. Noin joka viides yläkoululainen käytti nykyisin jotakin näistä tupakkatuotteista. Savukkeet olivat selvästi yleisin käytössä oleva tupakkatuote. Päivittäin savukkeita poltti seitsemän prosenttia vastaajista, mutta erot luokka-asteiden välillä olivat merkittäviä: seitsemäsluokkalaisista päivittäin tupakoivia oli kolme prosenttia, kun yhdeksäsluokkalaisilla osuus oli jo 11 prosenttia. Yläkouluikäisillä tupakoijilla yleisin tupakointimäärä oli 2–5 savuketta päivässä, mutta vaihtelua esiintyi sekä sitä pienempiin että suurempiin määriin. Pojilla esiintyi nuuskaamista tyttöjä yleisemmin.

Sähkösavukkeet ovat suhteellisen uusi tuote Suomen markkinoilla. Niiden markkinointi on kielletty ja Suomen sisällä saa myydä vain nikotiinittomia tuotteita. Sähkösavukekokeiluja ja -käyttöä yläkoululaisten keskuudessa kysyttiin ensimmäistä kertaa tässä tutkimuksessa. Tuotteita oli kokeillut 15 prosenttia yläkoululaisista. Kokeilut olivat yleisempiä pojilla ja ne yleistyivät selvästi yläkoulun aikana. Sähkösavuketta kokeilleista kuusi prosenttia ei ollut koskaan kokeillut perinteisiä savukkeita. Entuudestaan tupakoimattomien osuus oli suurempi alemmilla luokka-asteilla. Nykyisin sähkösavukkeita ilmoitti käyttävänsä viisi prosenttia ja päivittäin yksi prosentti vastaajista. Päivittäiskäyttö pysyi samalla tasolla eri luokka-asteiden välillä, mutta nykyisin sähkösavuketta käyttävien osuus kasvoi yhdeksättä luokkaa kohti. Vaikka sähkösavukkeiden markkinointi on kielletty, oli sähkösavukemainoksia nähnyt joka viides vastaaja. Yleisimmin mainontaa oli havaittu internetissä, mutta toiseksi yleisempänä lähteenä ilmoitettiin televisio.

Noin kolme neljästä nykyisin tupakoivasta yläkoululaisesta pystyisi mielestensä lopettamaan tupakoinnin niin halutessaan ja kolmannes nykyisin tupakoivista tai jo lopettaneista ilmoitti tunteneensa itsensä joskus tupakoinnista riippuvaiseksi. Neljä viidestä nykyisin tupakoivasta yläkoululaisesta osoitti kuitenkin jo joitakin merkkejä tupakkariippuvuudesta. Tupakkariippuvuuden merkit yleistyivät nykyisillä tupakoijilla seitsemännen ja kahdeksannen luokan välillä, samoin omat kokemukset riippuvuudesta. Kaksi kolmesta viimeisen vuoden aikana tupakoineesta ilmoitti tehneensä vakavan lopetusyrityksen ja nykyisin tupakoivista hieman yli puolet halusi lopettaa tupakoinnin.

Nykyisin tupakoivista ja jo lopettaneista vain vajaa kolmannes ei ollut saanut keneltäkään kehotusta tupakoinnin lopettamiseen. Lopettamiskehotuksen saaneiden osuus kasvoi yhdeksättä luokkaa kohti. Yleisimmin kehotus oli saatu ystävältä. Kouluterveydenhuollosta kehotuksen ilmoitti saaneensa vain neljä prosenttia tupakoijista tai tupa-

koinnin lopettaneista. Nuoret olivat itse aktiivisia kannustamaan muita tupakoinnin lopettamisessa ja aktiivisuus yleistyi yhdeksättä luokkaa kohti. Erityisen yleistä se oli tytöillä, joista yli kaksi kolmesta oli kannustanut jotain tuntemaansa tupakoivaa henkilöä lopettamiseen. Yleisimmin oli kannustettu ystävää tai vanhempia tai sisarusia.

Tupakoinnin lopettaneet mainitsivat yleisimmin terveyden parantamisen tärkeimmäksi syyksi omaan tupakoinnin lopettamiseensa. Myös rahan säästäminen nousi esiin. Vajaalla kolmasosalla tärkein syy oli jokin muu kuin valmiissa vastausvaihtoehdoissa annettu syy. Nykyisten tupakoijien tai lopettaneiden keskuudessa terveyden parantamisen suosio tärkeimpänä lopetussyynä laski yhdeksättä luokkaa kohti, samalla kun rahan säästämisen ja muiden kuin vaihtoehdoissa mainittujen syiden merkitys kasvoi. Enemmistö nykyisin tupakoivista koki, ettei tarvitse tupakoinnin lopettamiseen tukea. Hyödyllisimmäksi tukimuodoksi koettiin kavereiden ja perheen tuki, erityisesti tyttöjen keskuudessa. Kavereiden ja perheen tuen merkitys kasvoi yhdeksättä luokkaa kohti.

Yläkoululaisten altistuminen tupakansavulle kodin sisätiloissa oli vähäistä, mutta lähes kaksi kolmesta ilmoitti altistuvansa tupakansavulle päivittäin julkisilla ulkoalueilla. Erityisen yleistä altistuminen oli tyttöjen keskuudessa. Yli kaksi kolmesta piti muiden tupakointia omassa läheisyydessään epämiellyttävänä, mutta vain vajaa kaksi viidestä piti muiden aiheuttamaa tupakansavua varmasti haitallisena itselleen. Päivittäinen altistuminen julkisilla ulkoalueilla yleistyi kohti yhdeksättä luokkaa, samalla kun muiden tupakoinnin pitäminen epämiellyttävänä väheni.

Vaikka tupakansavulle altistuminen kodin sisätiloissa oli vähäistä, omien vanhempien näkyvä tupakointi kotiympäristössä – sisätiloissa tai kotipihalla – oli suhteellisen yleistä. Noin kolmasosa vastaajista ilmoitti näkevänsä isänsä, isäpuolensa tai äitinsä puolison tupakoimassa kotiympäristössä. Äidin, äitipuolen tai isänsä puolison näki tupakoivan noin joka neljäs.

Yläkouluikäisten tupakkahankinnat tapahtuivat harvoin kaupallisista lähteistä. Yleisimmin savukkeita oli hankittu viimeisen 30 päivän aikana jonkun muun henkilön välityksellä tai jollakin muulla kuin vastausvaihtoehdoissa mainituilla tavoilla. Seitsemäsluokkalaiset ilmoittivat muita useammin hankkivansa savukkeita jollakin muulla kuin vastausvaihtoehdoissa mainituilla tavoilla. Kaupasta tai muusta myyntipisteestä tupakan ostamista yrittäneiden keskuudessa vain alle kahta viidestä oli pyydetty todistamaan ikänsä. Seitsemäsluokkalaisia oli pyydetty harvimmoin todistamaan ikänsä. Yli puolet yrittäneistä oli myös onnistunut ostamaan tupakkaa alaikäisyydestään huolimatta. Kaikkien vastaajien keskuudessa vajaa puolet oli sitä mieltä, että tupakkaa olisi helppo hankkia niin halutessaan. Osuus kasvoi yläkoulun aikana: seitsemäsluokkalaisista tätä mieltä oli reilu neljännes ja yhdeksäsluokkalaisista jo yli kolme viidestä.

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan vuoden 2012 alusta voimaan astuneen esilläpitokiellon vaikutusta omiin tupakanostoyrityksiinsä. Noin kolme viidestä ei osannut sanoa, oliko tupakan ostaminen ollut heille helpompaa vai vaikeampaa esilläpitokiellon jälkeen. Vajaa neljännes ilmoitti sen olevan nykyään vaikeampaa. Pojista suurempi osuus kuin tytöistä koki oston muuttuneen vaikeammaksi, mutta toisaalta myös helpommaksi. Tytöillä oli poikia harvemmin mielipide asiasta. Yhdeksäsluokkalaisista hieman muita

suurempi osuus piti tupakan ostamista esilläpitokiellon jälkeen vaikeampana verrattuna alempiin luokka-asteisiin.

Kaksi kolmesta yläkoululaisesta oli huomannut jonkun tupakoinnin vastaisen tai tupakoimattomuuteen kannustavan mediaviestin edeltävän kuukauden aikana. Seitsemäsluokkalaiset olivat huomanneet niitä hieman muita harvemmin. Nykyisin tupakoivista yli yhdeksän kymmenestä oli havainnut varoitusmerkintöjä tupakka-askeissa. Heistä vajaa neljäsos ilmoitti, että varoitusmerkinnät olivat saaneet heidät ajattelemaan tupakoinnin lopettamista. Varoitusmerkintöjä nähneistä tupakoimattomista noin kolmannes oli ajatellut tupakoimattomana pysymistä varoitusmerkintöjen takia. Yleisimmin näitä vaikutuksia raportoivat seitsemäsluokkalaiset.

Neljä viidestä yläkoululaisesta ilmoitti saaneensa oppitunnilla tietoa tupakoinnin vaarallisuudesta. Reilu neljäsos myös ilmoitti, että heidän koulussaan on järjestetty teemapäiviä tai muita tapahtumia, joissa on käsitelty tupakointia. Vastaava osuus ilmoitti myös nykyisen tai aiemman luokkansa osallistuneen johonkin tupakoimattomuuteen kannustavaan kilpailuun. Yli viidennes oppilaista ilmoitti, että opettajat tai koulun muu henkilökunta tupakoivat koulualueella kouluaikana. Suurempi osuus pojista kuin tytöistä oli nähnyt henkilökuntaa tupakoimassa. Muiden oppilaiden sekä muiden henkilöiden tupakointia koulualueella kouluaikana raportoitiin usein, ja nämä havainnot yleistyivät yhdeksättä luokkaa kohti.

Yli kaksi viidestä yläkoululaisesta arvioi, että noin joka toinen tai sitä useampi oman luokka-asteensa oppilaista on kokeillut tupakointia. Nykyisin tupakoivia arvioitiin olevan vähemmän kuin kokeilleita. Tytöt arvioivat kokeilleiden ja nykyisin tupakoivien osuudet hieman suuremmiksi kuin pojat. Arviot tupakkakokeilujen ja nykyisen tupakoinnin yleisyydestä muuttuivat yläasteen kuluessa. Suhteessa todelliseen tupakointia kokeilleiden osuuteen, seitsemäsluokkalaisista reilu viidennes ja kahdeksasluokkalaisista yli kaksi viidestä yliarvioi osuuden. Nykyisin tupakoivien osuuden arvioinnissa seitsemäs- ja kahdeksasluokkalaisten arviot olivat pääosin lähempänä todellista, kun taas yhdeksäsluokkalaisista reilu viidennes yliarvioi osuuden.

Tutkimuksessa selvitettiin myös monia tupakointia ja tupakoinnin rajoittamista koskevia asenteita. Nuoret eivät pääsääntöisesti pitäneet tupakoinnin lopettamista vaikeana. Seitsemäsluokkalaiset olivat muita yleisemmin tätä mieltä. Vastaajista 16 prosenttia oli sitä mieltä, että on varmasti vaaratonta tupakoida vuoden tai kaksi, kunhan lopettaa sen jälkeen. Osuus pieneni yhdeksättä luokkaa kohti.

Savukkeiden polttamista ja nuuskaamista pidettiin selkeästi haitallisena terveydelle. Poikien ja tyttöjen välillä oli selkeä ero nuuskaan suhtautumisessa: tytöistä neljä viidestä piti sitä varmasti terveydelle haitallisena, pojista kaksi kolmesta. Vesipiipun polttamista varmasti haitallisena piti vajaa kolmannes vastaajista, samoin sähkösavukkeiden käyttöä. Tytöistä suurempi osuus kuin pojista piti sähkösavukkeita varmasti haitallisena.

Yläkoululaisilta kysyttiin myös mielipiteitä erilaisten tupakoinnin rajoittamista koskevien toimenpiteiden vaikutuksesta tupakoinnin aloittamiseen. Kaksi kolmesta vastaajasta oli sitä mieltä, että tupakkatuotteiden hinnan huomattava korottaminen

tekisi tupakoinnin aloittamisesta harvinaisempaa. Vajaa puolet uskoi, että kuvalliset terveystarvikkeet tupakka-askeissa ja koulujen tupakointikieltojen tiukka valvonta ehkäisisivät aloittamista. Pojat uskoivat tiukan valvonnan vaikutukseen hieman yleisemmin kuin tytöt. Koulujen tupakointikieltojen tiukan valvonnan vaikutukseen uskottiin vahvimmin seitsemäsluokkalaisten keskuudessa.

Lähes kolme neljästä vastaajasta oli sitä mieltä, että nuorten parissa työskentelevien pitäisi olla tupakoimatta työaikana. Tytöt kannattivat nuorten parissa työskentelevien työaikaista tupakoimattomuutta poikia yleisemmin. Niiden osuus, joiden mielestä nuorten parissa työskentelevien pitäisi olla tupakoimatta työaikana, laski hieman yhdeksättä luokkaa kohti.

4.2 Tulosten merkitys kansainvälisen tupakkapuitesopimuksen (FCTC) toimeenpanossa

Global Youth Tobacco Surveyn tulosten avulla voidaan tarkastella osaltaan Maailman terveysjärjestön Framework Convention on Tobacco Control (FCTC) -sopimuksen ja MPOWER-työkalun toimeenpanoa. GYTS-tutkimuksen toteuttaminen Suomessa tukee MPOWER-työkalun ensimmäistä osaa, tupakoinnin ja sen ehkäisytöimenpiteiden vaikutusten seuranta. Muita osa-alueita koskevia tuloksia on poimittu seuraavaan koosteeseen.

Keskeiset GYTS-tulokset MPOWER-viitekehyksessä:

Protect - Suojellaan ihmisiä tupakansavulta: kuusi prosenttia yläkoululaisista altistui päivittäin tupakansavulle kodin sisätiloissa ja 64 prosenttia päivittäin julkisilla ulkoalueilla. 70 prosenttia piti epämiellyttävänä, jos joku tupakoi niin lähellä, että tupakansavun pystyy haistamaan. 75 prosenttia oli sitä mieltä, että nuorten parissa työskentelevien pitäisi olla tupakoimatta työaikana.

Offer help - Tuetaan ihmisiä tupakoinnin lopettamisessa: Tupakoivat nuoret olivat kiinnostuneita tupakoinnin lopettamisesta. Nykyisin tupakoivista 54 prosenttia halusi lopettaa ja 66 prosenttia yritti lopettaa tupakoinnin viimeisen vuoden aikana. Lopettamiskehotuksen oli saanut 68 prosenttia nykyisin tupakoivista ja lopettaneista. Vain neljä prosenttia lopettamiskehotuksen saaneista mainitsi kouluterveydenhuollon kehotuksen lähteenä. 64 prosenttia yläkoululaisista oli itse kannustanut jotain tuntemaansa tupakoivaa henkilöä lopettamaan. 33 prosenttia nykyisin tupakoivista tai lopettaneista oli joskus tuntenut itsensä riippuvaiseksi tupakasta. Kuitenkin 80 prosenttia nykyisin tupakoivista osoitti jo merkkejä riippuvuudesta.

Warn - Tiedotetaan tupakan aiheuttamista haitoista: 78 prosenttia oppilaista oli saanut viimeisen vuoden aikana opetusta tupakoinnin vaaroista oppitunnilta. 27 prosenttia ilmoitti, että heidän koulussaan oli järjestetty teemapäiviä tai muita tapahtumia, joissa oli käsitelty tupakointia. Vastaava osuus ilmoitti, että heidän nykyinen tai aiempi luokkansa oli osallistunut johonkin tupakoimattomuuteen kannustavaan kilpailuun. 93 prosenttia nykyisin tupakoivista oli huomannut tupakka-askien varoitusmerkinnät. Ne olivat saaneet 24 prosenttia varoituksen huomanneista ajattelemaan tupakoinnin lopettamista ja 34 prosenttia tupakoimattomista ajattelemaan tupakoimattomana pysymistä. 48 prosenttia oli sitä mieltä, että tupakoinnin aloittaminen olisi harvinaisempaa, jos tupakka-asteissa olisi kuvia tupakan aiheuttamista terveyshaitoista.

Enforce bans - Kielletään tupakan mainonta, myynninedistäminen ja sponsointi: 67 prosenttia oppilaista oli havainnut tupakoinnin vastaisen tai tupakoimattomuuteen kannustavan mediaviestin viimeisen 30 päivän aikana. 20 prosenttia oli kuitenkin nähnyt tai kuullut sähkösavukemainoksia viimeisen 30 päivän aikana.

Raise taxes - Kiristetään tupakan verotusta: 67 prosenttia oppilaista oli sitä mieltä, että tupakoinnin aloittaminen olisi harvinaisempaa, jos tupakkatuotteiden hintaa nostettaisiin huomattavasti.

4.3 Tulosten merkitys nuorten tupakoimattomuuden edistämiseksi Suomessa

Vaikka valtaosa suomalaisista yläkoululaisista on tupakoimattomia, GYTS-kyselyn tuloksista nousee esiin myös kehityskohteita, joiden avulla nuorten tupakoimattomuuden edistämistä voidaan tehostaa. Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilut sekä käyttö yleistyvät selvästi yläkoulun aikana. Myös aloittamisalttius niillä, jotka ovat yhä tupakoimattomia, kasvaa. Panostamalla entistä voimakkaammin tupakoinnin ehkäisyyn ja puuttamalla kokeiluihin yläkouluaikana pystytään saavuttamaan merkittäviä hyötyjä: aloittamisikä nousee tai tupakoinnin aloittaminen pystytään ehkäisemään kokonaan.

Koulujen tupakointia koskevat säännöt ja toimintaohjeet muodostavat perustan muille tupakoimattomuuden edistämisen toimille. Tupakkalain mukaan tupakointi, mukaan lukien nuuskaaminen, on koulualueella kielletty. Reilu viidesosa oppilaista kuitenkin raportoi nähneensä opettajien ja muun koulun henkilökunnan tupakointia koulualueella silloin tällöin tai päivittäin. Vielä yleisempiä olivat havainnot muiden oppilaiden ja muiden henkilöiden tupakoinnista koulualueella kouluaihana. Tupakointikiellosta tiedottamiseen, kiellon valvontaan sekä tupakointiin puuttumiseen on kiinnitettävä yhä huomiota. Tupakointitapausten järjestelmällisen kirjaamisen

on havaittu olevan yhteydessä myös oppilaiden vähäisempään tupakointiin (Saaristo ym. 2014).

Valtaosa yläkouluikäisistä nuorista raportoi saaneensa opetusta tupakoinnin vaarallisuudesta viimeksi kuluneen vuoden aikana. Se on erittäin myönteinen tulos ja kuvaa osaltaan myös terveystiedon oppiaineen merkitystä. Opetuksen sisältöjä tulisi kuitenkin tarkastella myös muita kuin savukkeita koskevan tiedon valossa. Tyttöjen ja poikien välillä on merkittäviä eroja nuuskan haitallisuuteen liittyvissä asenteissa, mikä voi osaltaan olla yhteydessä viime vuosina havaittuun nuuskaamisen ja nuuskan ja savukkeiden yhteiskäytön yleistymiseen nuorten poikien keskuudessa (Rauhala ym. 2014). Uudemmat tulokkaat Suomen markkinoilla, kuten vesipiippu ja sähkösavuke, kiinnostavat myös osaa nuorista ja niistä tulisi keskustella tarpeen mukaan. Nuoret mieltävät ne selkeästi vähemmän haitallisiksi kuin savukkeet ja nuuska. Kun tarkastellaan polttamisessa muodostuvien haitallisten yhdisteiden määrää, tunnin vesipiipun käyttö vertautuu kuitenkin 4–20 savukkeen polttoon (Daher ym. 2010). Vesipiipun polttaminen näyttää olevan yhteydessä mm. keuhkosityöpään ja hengityssairauksiin (Akl ym. 2010). Sähkösavukkeiden terveysvaikutuksista tutkimusta on vasta vähän, mutta löydöksiä haitallisista aineista on tehty (Grana ym. 2014). Nikotiininesteitä käytettäessä vaarana on aina nikotiiniriippuvuuden kehittyminen.

Suomalaisnuorten sähkösavukekokeiluista ja -käytöstä on vasta vähän tietoa. Nuorten terveystapatutkimuksessa (Kinnunen ym. 2013) kokeilujen havaittiin olevan suhteellisen yleisiä erityisesti 16- ja 18-vuotiailla, mutta säännöllisemmästä käytöstä tutkimuksessa ei saatu tietoa. GYTS on ensimmäinen tutkimus, josta saadaan tietoa myös nykyisestä sekä päivittäisestä sähkösavukekäytöstä nuorten keskuudessa. Vaikka mittarit ja aineistot eivät ole suoraan vertailtavissa, tulokset viittaavat siihen, että yläkouluikäisillä sähkösavukkeiden käyttö olisi hieman yleisempää kuin aikuisväestössä, jossa päivittäiskäyttäjää oli 0,3 ja satunnaiskäyttäjää 1,8 prosenttia vuosina 2012–2013 (Ruokolainen ym. 2014).

Tässä tutkimuksessa havaittiin myös, että sähkösavukekokeilijoissa on entuudestaan tupakoimattomia nuoria. Vastaava havainto tehtiin Nuorten terveystapatutkimuksessa (Kinnunen ym. 2013). Jotta nuoria voidaan suojata nikotiiniriippuvuuden kehittymiseltä, joka on myös kansainvälisen tupakkapuitesopimuksen FCTC:n velvoitteita, sähkösavukkeiden käytön ehkäisy on huomioitava osana tupakoinnin ehkäisyytoimia. Tällä hetkellä sähkösavukkeet ovat nuorille helposti saatavilla, koska ne eivät kuulu tupakkalain 18 vuoden ikärajan eivätkä esilläpitokiellon piiriin. Myös valtioiden rajat ylittävä etämyynti on sallittua. Uusi EU:n tupakkatuotedirektiivi lisää sähkösavukkeiden sääntelyä vuoteen 2016 mennessä, mutta esimerkiksi ikärajojen ja esilläpitokiellon soveltaminen myös sähkösavukkeisiin sekä etämyynnin sääntely kuuluvat yhä kansalliseen päätöksentekoon.

Moni tupakoiva yläkouluikäinen nuori haluaa jo lopettaa ja tekee lopetusyrityksiä. Riippuvuuden kehittyminen tapahtuu kuitenkin huomaamatta: valtaosa tupakoivista nuorista osoittaa joitakin merkkejä riippuvuuden kehittymisestä, mutta vain osa on tunnistanut näitä itsessään. Nuoret saavat lopettamiskehotuksia ympäriltään, mutta kouluterveydenhuollosta kehotuksia ei juuri raportoida. Kouluterveydenhuollon ter-

veystarkastuksissa sekä muilla vastaanottokäynneillä on erinomainen tilaisuus keskustella tupakkatuotteiden käytöstä, puuttua kokeiluihin ja vasta-alkaneeseen tupakointiin ja antaa selkeä kehoitus tupakoinnin lopettamiseen. Tulosten perusteella tupakoinnista käytävät keskustelut vastaanotolla saattavat jäädä nuorten näkökulmasta yleiselle tasolle eivätkä he koe saaneensa lopetuskehotusta.

Tupakoivat nuoret eivät pääsääntöisesti koe tarvitsevansa lopettamiseen tukea. Saatavilla olevista nuorille räätälöidyistä palveluista on kuitenkin hyvä tiedottaa. Ystävien ja perheen potentiaalia lopettamisprosessissa kannattaa hyödyntää jo varhaisessa vaiheessa. Tupakoivat nuoret arvostavat juuri ystäviltä ja perheeltä saatavaa tukea. Valtaosa nuorista on myös itse joskus kannustanut jotain tuntemaansa henkilöä, yleensä ystävää tai perheenjäsentä, tupakoinnin lopettamiseen. Erilaisen vertaistuen mahdollistamiseen ja hyödyntämiseen on syytä panostaa, nuorten maailmaan sovittaen.

Nuoret hankkivat savukkeita pääosin muista kuin kaupallisista lähteistä. Tupakan välittämiseen tulisi puuttua entistä paremmin. Vaikka elinkeinotoiminnassa on viime vuosina kiinnitetty huomiota ikärajavälön tehostamiseen, huomattava osuus alaikäisistä silti raportoi, ettei heitä pyydetty todistamaan ikäänsä ostaessaan tupakkaa kaupallisista lähteistä. Alaikäisten yritykset ostaa tupakkaa kaupallisista lähteistä myös onnistuivat usein.

Tupakoinnin aloittamiseen vaikuttavat muiden tekijöiden ohella myös nuorten mielikuvat tyyppillisestä omanikäisestä tupakoijasta ja tupakoinnin yleisyydestä omassa sosiaalisessa viiteryhmässä (mm. Spijkerman ym. 2007, Botvin ym. 1992). Tupakkaa kokeilleiden tai tupakoinnin aloittaneiden osuus helposti yliarvioidaan, mikä voi osaltaan vaikuttaa tupakointia suosivan sosiaalisen normin syntymiseen. Tässä tutkimuksessa reilu viidennes seitsemäsluokkalaisista ja yli kaksi viidestä kahdeksäsluokkalaisesta yliarvioi tupakointia kokeilleiden osuuden omalta luokka-asteeltaan. Yhdeksäsluokkalaisilla arvio vastasi jo suhteellisen hyvin todellista kokeilleiden osuutta. Nykyisin tupakoivien osuus sen sijaan arvioitiin paremmin todellista vastaavaksi seitsemäs- ja kahdeksäsluokkalaisten keskuudessa. Yhdeksäsluokkalaisista reilu viidennes yliarvioi nykyisin tupakoivien osuuden.

Vaikka tupakan ja tupakanomaisten tuotteiden markkinointi on Suomessa kiellettyä, joka viides oppilaista ilmoitti nähneensä sähkösavukemainoksia edellisen kuukauden aikana. Tupakkamyönteiset mediaviestit ja tupakan markkinointi lisäävät tunnetusti riskiä tupakoinnin aloittamiseen (Wellman ym. 2006). Sähkösavukemainoksissa käytetään hyvin samankaltaista kuvastoa ja viestejä, kuin mitä perinteisen tupakan mainonnassa on käytetty vuosikymmeniä (SRITA 2014). Internetin, elokuvien ja sarjojen sekä tuotteita käyttävien julkisuuden henkilöiden kautta suora ja epäsuora sähkösavukemainonta tavoittaa nuoret helposti myös niissä maissa, joissa mainontaa on rajoitettu tai se on kokonaan kielletty. Tupakkaa sekä uusia tupakanomaisia tuotteita koskevaa opetusta ja keskustelua voidaan hyvin integroida osaksi medialukutaidon ja mediakriittisyyden opetusta kouluissa.

Kaksi kolmesta yläkoululaisesta oli havainnut jonkin tupakanvastaisen tai tupakoimattomuuteen kannustavan mediaviestin edeltävän kuukauden aikana. Tulokset

viittaavat siihen, että nuorille kohdennettu kampanjointi tavoittaa kohderyhmäänsä. Toisaalta nuoret saattavat kiinnittää huomiota myös esimerkiksi tupakoinnin lopettamiseen tarkoitettujen valmisteiden mainoskampanjoihin eikä tuloksista siksi voida vetää selkeitä johtopäätöksiä.

4.4 Lopuksi

Global Youth Tobacco Survey toteutettiin ensimmäistä kertaa Suomessa vuonna 2012. Kyselyn avulla saatiin tietoa, joka tuki aikaisemmista tutkimuksista tehtyjä havaintoja mutta myös tietoa, jota ei muilla nuorten valtakunnallisilla terveystutkimuksilla ole tähän asti tuotettu. Uutta tietoa saatiin tupakkaa koskevan terveystutkimuksen ja muun koulujen tupakoimattomuuden edistämisen toiminnan kattavuudesta, ikärajavalvonnan toimivuudesta, nuorten käsityksistä tupakan ja tupakankaltaisten tuotteiden haitallisuudesta, sähkösavukkeiden ja vesipiipun säännöllisestä käytöstä, nuorten asenteista tupakoinnin rajoittamiseen, tupakoinnin aloittamisriskistä, nuorten tupakoinnin yleisyyttä koskevista mielikuvista, tupakoinnin lopettamisesta ja lopettamisen tukeen suhtautumisesta.

Suomessa nuorten tupakointia kartoittavia kyselyitä on useita ja monet niistä toteutetaan kouluissa ja oppilaitoksissa, kuten GYTS. Koska GYTS on varsin laaja ja vain tiettyyn aiheeseen keskittynyt kyselytutkimus, se soveltuu Suomessa harvemmin toistettavaksi, muita kyselyitä syventäväksi tutkimukseksi – esimerkiksi kymmenen vuoden välein. Kansainvälisesti GYTS-tutkimusta on toteutettu eri maissa hieman eri aikaväleillä, tyyppillisesti 4-5 vuoden välein. Osa maista ei ole toteuttanut tutkimuksen kuin kerran, osa on ottanut sen osaksi säännöllistä nuorten tupakoinnin monitorointijärjestelmää.

Tutkimuksen vahvuutena on valtakunnallisesti ja suuralueittain edustava aineisto sekä erinomainen vastausprosentti tutkimukseen osallistuneiden koulujen sisällä. Kokonaisvastausprosentti on kuitenkin vain 59, koska useita tutkimusotokseen poimituista kouluista ei osallistunut tutkimukseen eikä GYTS-tutkimusprotokolla tällä hetkellä mahdollista korvaavien koulujen poimintaa. Tutkimuksen pääindikaattorit ovat vertailtavissa kansainvälisesti ja Suomen aineistoa voidaan jatkossa hyödyntää maiden välisiin vertailuihin.

GYTS-tutkimus perustuu itseraportointiin: nuoret täyttävät kyselyn oppitunnin aikana eikä kyselyyn liity terveystutkimuksia. Suomessa itseraportoitu tupakointistatus on vastannut hyvin biokemiallisesti varmennettua tupakointia sekä aikuisilla (Vartiainen ym. 2002) että nuorilla (Kentala ym. 2004) ja kyselyn vastauksia voidaan pitää luotettavina. Joidenkin yksittäisten kysymysten pienet vastaajamäärät on syytä huomioida johtopäätöksiä tehtäessä.

Suomi keräsi ensimmäisenä maana GYTS-tutkimuksen aineiston sähköisiä kyselylomakkeita hyödyntäen. Laajoissa koululaistutkimuksissa sähköisiä kyselylomakkeita pyritään hyödyntämään yhä enemmän (esim. Luopa ym. 2014). Sähköinen aineistonkeräys voi kuitenkin muodostaa riskin oppilaiden yksityisyyden suojaamiselle ja vaikuttaa

vastausvalintoihin silloin, jos koulun tietokoneet ovat hyvin lähekkäin eikä kyselyn valvoja huolehdi kyselytilanteen rauhoittamisesta. Luokkatietolomakkeissa ei kuitenkaan juuri raportoitu häiriöistä kyselyn täyttämisen aikana.

4.5 Kiitokset

Kiitämme Maailman terveysjärjestön WHO:n Euroopan alueorganisaatiota ja Yhdysvaltain Centers for Disease Control and Preventionia (CDC) teknisestä ja taloudellisesta tuesta kyselyn ja raportin toteuttamisessa.

Erityiskiitokset osallistuneiden koulujen henkilökunnalle, oppilaille sekä oppilaiden kyselyyn osallistumisen sallineille vanhemmille. Kiitokset tutkimusluvan myöntäneille opetustoimille sekä tutkimuksen ohjausryhmälle. Kiitokset myös tutkimusavustaja Netta Huopaiselle aktiivisuudesta aineistonkeräyksen valmistelussa.

Lähteet

- Akl EA, Gaddam S, Gunukula SK, Honeine R, Jaoude PA, Irani J. The effects of waterpipe tobacco smoking on health outcomes: a systematic review. *International Journal of Epidemiology*. 2010;39:834–857.
- Botvin GJ, Botvin EM, Baker E, Dusenbury L, Goldberg CJ. The false consensus effect: predicting adolescents' tobacco use from normative expectations. *Psychol Rep*. 1992 Feb;70(1):171-8.
- Currie C ym. Social determinants of health and well-being among young people. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2009/2010 survey. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2012 (Health Policy for Children and Adolescents, No. 6).
- Daher, N ym. Comparison of carcinogen, carbon monoxide, and ultrafine particle emissions from narghile waterpipe and cigarette smoking: Sidestream smoke measurements and assessment of second-hand smoke emission factors. *Atmospheric Environment*. 2010;44(1):8–14.
- Grana R, Benowitz N, Glantz SA. (2014) E-Cigarettes: A Scientific Review. *Circulation*. 2014;129:1972–1986.
- Hara M & Simonen O (toim.). Tupakkapolitiikan uusi aika – Savuton Suomi 2040 –verkoston tupakkapolitiikan kehittämistyöryhmän ehdotukset. Ohjaus 20/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.
- Heloma A, Ollila H, Danielsson P, Sandström P, Vakkuri J (toim.). Kohti savutonta Suomea. Tupakoinnin ja tupakkapolitiikan muutokset. Teema 16/2012. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012.
- Hibell B, Guttormsson U, Ahlström S, Balakireva O, Bjarnason T, Kokkevi A, Kraus L. The 2011 ESPAD Report. Substance Use Among Students in 36 European Countries. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and other Drugs (CAN), The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) and Council of Europe, Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group), 2012.
- Kentala J, Utriainen P, Pahkala K, Mattila K. Verification of adolescent self-reported smoking. *Addict Behav*. 2004 Feb;29(2):405-11.
- Kinnunen JM, Lindfors P, Pere L, Ollila H, Samposalo H, Rimpelä A. Nuorten terveystapatutkimus 2013. Nuorten tupakkatuotteiden ja pähteiden käyttö 1977–2013. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 16/2013. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.
- Luopa P, Kivimäki H, Matikka A, Vilkki S, Jokela J, Laukkanen E, Paananen R. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000–2013. Kouluterveyskyselyn tulokset. Raportti 25/2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Rauhala T, Ollila H, Ruokolainen O. Tupakkatuotteiden yhteiskäyttö yläkouluissa ja toisen asteen opilaitoksissa 2000-luvulla. Tutkimuksesta tiiviisti 20/2014. Helsinki : Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.
- Ruokolainen O, Ollila H, Heloma A. Sähkösavukkeiden käyttö Suomessa 2012 ja 2013. Tutkimuksesta tiiviisti 16/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.
- Saaristo V, Kulmala J, Raisamo S, Rimpelä A, Ståhl T. Tobacco Use Documenting Policy and Its Association With Pupils' Smoking and Their Perception of the Enforcement of School Smoking Bans in Finland. *Leadership and Policy in Schools*, 2014;13:209-222.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Terveys 2015 -kansanterveysohjelma. Esitteitä 2001:8. Helsinki, Sosiaali- ja terveysministeriö 2011.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Tupakkasopimus tutuksi – Tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus (WHO FCTC). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:3. Helsinki, Sosiaali- ja terveysministeriö 2011.
- Spijkerman R, Van Den Eijnden RJ, Engels RC. Perceptions of smoking and nonsmoking peers: the value of smoker and nonsmoker prototypes in predicting smoking onset and regular smoking among adolescents. *Health Educ Behav* 2007;34:897-910
- Stanford Research into the Impact of Tobacco Advertising (SRITA) -database. Comparisons: Cigs vs. eCigs. <http://tobacco.stanford.edu>. 31.10.2014.
- Vartiainen E, Seppälä T, Lillsunde P, Puska P. Validation of self reported smoking by serum cotinine measurement in a community-based study. *J Epidemiol Community Health*. 2002 Mar;56(3):167-70.
- Wellman RJ, Sugarman DB, DiFranza JR, Winickoff JP. The extent to which tobacco marketing and tobacco use in films contribute to children's use of tobacco: a meta-analysis. *Arch Pediatr Adolesc Med*. 2006 Dec;160(12):1285-96.
- World Health Organization. WHO report on the global tobacco epidemic 2013 - Enforcing bans on tobacco advertising, promotion and sponsorship. Geneva, World Health Organization 2013.

Liite 1. Kyselylomake (e-lomake)

Tervetuloa Global Youth Tobacco Survey (GYTS) -kyselytutkimukseen!

GYTS on Maailman terveysjärjestön ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistutkimus. Siinä selvitetään 13–15-vuotiaiden koululaisten asenteita, tietoja ja kokemuksia tupakointiin ja tupakansavulle altistumiseen liittyen.

Lomakkeessa on kysymyksiä aiheista, jotka ovat esiintyneet esimerkiksi sanomalehdissä, mutta voivat olla sinulle täysin vieraita. Siksi voit usein valita myös 'En tiedä' tai 'En osaa sanoa' -vaihtoehdon.

Sinulta ei kysytä kyselyssä nimeäsi, yhteystietojasi tai muita tunnistetietoja. Sinua ei siis voida myöhemmin tunnistaa vastauksistasi ja voit vastata luottamuksellisesti.

Vain tutkimushenkilökunta käy läpi kyselyn vastaukset. Opettajat ja huoltajat eivät tiedä vastauksiasi. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Mikäli et halua osallistua, ilmoita siitä valvojalle.

Lue jokainen kysymys huolellisesti ennen vastaamista. Valitse se vastaus, joka on lähinnä omaa mielipidettäsi tai joka tuntuu oikealta.

Valitse vain **yksi** vastaus jokaiseen kysymykseen. Tee valinta klikkaamalla hiirellä valitsemaasi vaihtoehtoa. Jos haluat muuttaa vastaustasi, voit liikkua sivujen välillä 'Edellinen' ja 'Seuraava' -painikkeiden avulla.

Anna muille työrauha ja huolehdi, että saat itse täyttää lomakkeesi rauhassa. Jos sinulla on kysyttävää, viittaa ja odota, että kyselyn valvoja tulee auttamaan sinua.

Muista painaa viimeisellä sivulla 'Lähetä' -painiketta.

ENSIMMÄISEKSI HALUAMME VARMISTAA, ETTÄ LUIT OHJEESI HUOLELLISESTI.

1. Ohjesivulla sinulle kerrottiin tutkimuksen aiheesta sekä osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Haluatko vastata kyselyyn?

- A. Kyllä, haluan vastata kyselyyn
- B. Ei, en halua vastata kyselyyn

**KYSYMMME SINULTA ENSIN MUUTAMIA
TAUSTATUETOKYSYMYKSIÄ.**

2. Kuinka vanha olet?

- A. 11-vuotias tai nuorempi
- B. 12-vuotias
- C. 13-vuotias
- D. 14-vuotias
- E. 15-vuotias
- F. 16-vuotias
- G. 17-vuotias tai vanhempi

3. Oletko tyttö vai poika?

- A. Poika
- B. Tyttö

4. Millä luokalla olet?

- A. 7
- B. 8
- C. 9

**5. Miten olet asunut pääasiallisesti viimeisen
12 kuukauden aikana?**

- A. Äidin ja isän kanssa
- B. Äidin ja isäpuolen kanssa
- C. Isän ja äitipuolen kanssa
- D. Asun vuorotellen äidin ja isän kanssa
- E. Äidin kanssa
- F. Isän kanssa
- G. Muiden sukulaisten kanssa
- H. Muun huoltajan kanssa tai laitoksessa

**6. Mikä on korkein koulutus, jonka isäsi on
suorittanut?**

- A. Peruskoulu tai kansakoulu/kansalaiskoulu
- B. Lukio
- C. Ammatillinen oppilaitos
- D. Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja
- E. Yliopisto tai korkeakoulu
- F. En tiedä

**7. Mikä on korkein koulutus, jonka äitisi on
suorittanut?**

- A. Peruskoulu tai kansakoulu/kansalaiskoulu
- B. Lukio
- C. Ammatillinen oppilaitos
- D. Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja
- E. Yliopisto tai korkeakoulu
- F. En tiedä

**8. Kuinka hyvin perheesi tulee taloudellisesti
toimeen verrattuna muihin suomalaisiin
perheisiin?**

- A. Erittäin paljon paremmin kuin muut
- B. Paljon paremmin kuin muut
- C. Paremmin kuin muut
- D. Samoin kuin muut
- E. Huonommin kuin muut
- F. Paljon huonommin kuin muut
- G. Erittäin paljon huonommin kuin muut

**9. Mikä oli keskiarvosi (kaikki aineet) viime
todistuksessasi? (JOS ET MUISTA
KAIKKIEN AINEIDEN KESKIARVOA,
VASTAA LUKUAINEIDEN KESKIARVON
PERUSTEELLA)**

- A. alle 6,5
- B. 6,5 - 6,9
- C. 7,0 - 7,4
- D. 7,5 - 7,9
- E. 8,0 - 8,4
- F. 8,5 - 8,9
- G. 9,0 - 9,4
- H. 9,5 - 10,0

10. Mikä on äidinkielesi?

- A. Suomi
- B. Ruotsi
- C. Venäjä
- D. Eesti
- E. Somalin kieli
- F. Englanti
- G. Turkki
- H. Muu

**11. Onko sinulla tällä hetkellä todella
läheistä ystävää, jonka kanssa voit
keskustella luottamuksellisesti lähes
kaikista omista asioistasi?**

- A. Ei ole läheisiä ystäviä
- B. On yksi läheinen ystävä
- C. On kaksi läheistä ystävää
- D. On useampia läheisiä ystäviä

**12. Pystytkö keskustelemaan isäsi, äitisi tai
muun huoltajasi kanssa omista asioistasi?**

- A. En juuri koskaan
- B. Silloin tällöin
- C. Melko usein
- D. Usein

**13. Kuinka usein harrastat aktiivisesti
urheilua, voimistelua tai muuta liikuntaa?**

- A. En koskaan
- B. Harvemmin kuin kerran viikossa
- C. 1 - 2 kertaa viikossa
- D. 3 - 4 kertaa viikossa
- E. 5 - 6 kertaa viikossa
- F. Joka päivä, korkeintaan tunnin
- G. Joka päivä, 1 - 2 tuntia
- H. Joka päivä, 3 tuntia tai enemmän

14. Kuinka usein harrastat jotain muuta (soitat, laulat, piirrät tms.)?

- A. En koskaan
- B. Harvemmin kuin kerran viikossa
- C. 1 - 2 kertaa viikossa
- D. 3 - 4 kertaa viikossa
- E. 5 - 6 kertaa viikossa
- F. Joka päivä, korkeintaan tunnin
- G. Joka päivä, 1 - 2 tuntia
- H. Joka päivä, 3 tuntia tai enemmän

15. Käytätkö koskaan alkoholia tosi humalaan asti?

- A. En käytä alkoholia
- B. En koskaan
- C. Harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- D. Noin 1 - 2 kertaa kuukaudessa
- E. Kerran viikossa tai useammin

SEURAAVAT KYSYMYKSET KOSKEVAT TUPAKKATUOTTEIDEN KÄYTTÖÄ.

16. Oletko koskaan kokeillut tupakan polttamista?

- A. En ole kokeillut
- B. Kyllä, kerran tai kaksi
- C. Kyllä, olen polttanut noin 3 - 10 savuketta
- D. Kyllä, olen polttanut noin 11 - 20 savuketta
- E. Kyllä, olen polttanut noin 21 - 50 savuketta
- F. Kyllä, olen polttanut yli 50 savuketta

17. Kuinka vanha olit, kun ensimmäistä kertaa kokeilit tupakan polttamista?

- A. En ole koskaan kokeillut
- B. 7-vuotias tai nuorempi
- C. 8-9-vuotias
- D. 10-11-vuotias
- E. 12-13-vuotias
- F. 14-15-vuotias
- G. 16-vuotias tai vanhempi

18. Kuinka monena päivänä tupakoit viimeisen 30 päivän aikana?

- A. En yhtenäkkään
- B. 1-2 päivänä
- C. 3-5 päivänä
- D. 6-9 päivänä
- E. 10-19 päivänä
- F. 20-29 päivänä
- G. Joka päivä

19. Jos tupakoit, ajattele niitä päiviä, jolloin poltit viimeisen 30 päivän aikana. Kuinka monta savuketta päivässä yleensä poltit?

- A. En tupakoinut viimeisen 30 päivän aikana
- B. Vähemmän kuin yhden savukkeen päivässä
- C. Yhden savukkeen päivässä
- D. 2-5 savuketta päivässä
- E. 6-10 savuketta päivässä
- F. 11-20 savuketta päivässä
- G. Enemmän kuin 20 savuketta päivässä

20. Jos tupakoit viimeisen 30 päivän aikana, kuinka usein poltit tehdasvalmisteisia savukkeita?

- A. En polttanut tehdasvalmisteisia savukkeita viimeisen 30 päivän aikana
- B. Harvemmin kuin kerran viikossa
- C. Vähintään kerran viikossa, mutta en joka päivä
- D. Joka päivä

21. Jos tupakoit viimeisen 30 päivän aikana, kuinka usein poltit itsekäärittyjä savukkeita?

- A. En polttanut itsekäärittyjä savukkeita viimeisen 30 päivän aikana
- B. Harvemmin kuin kerran viikossa
- C. Vähintään kerran viikossa, mutta en joka päivä
- D. Joka päivä

22. Jos tupakoit, tupakoitko tai tekeekö sinun koskaan mieli tupakoida heti aamusta?

- A. En tupakoi
- B. Ei, en tupakoi eikä minun tee koskaan mieli tupakoida heti aamusta
- C. Kyllä, joskus tupakoin tai minun tekee mieli tupakoida heti aamusta
- D. Kyllä, tupakoin tai minun tekee mieli tupakoida aina heti aamusta

23. Jos tupakoit aamuisin, kuinka pian heräämisen jälkeen poltat ensimmäisen savukkeen?

- A. En ole koskaan tupakoinut tai en tupakoi nykyisin
- B. En tupakoi aamuisin
- C. 5 minuutin kuluessa
- D. 6-30 minuutin kuluessa
- E. 31-60 minuutin kuluessa
- F. Myöhemmin

24. Jos tupakoit, miten pian tupakoimisen jälkeen alat tuntea voimakasta ja vaikeasti ohitettavaa halua tupakoida uudelleen?

- A. En tupakoi
- B. En koskaan tunne voimakasta halua tupakoida uudelleen, kun olen tupakoinut
- C. 60 minuutin kuluessa
- D. 1 - 2 tunnin kuluessa
- E. 2 - 4 tunnin kuluessa
- F. Yli neljän tunnin kuluessa mutta alle vuorokaudessa
- G. 1 - 3 päivän kuluessa
- H. Neljän päivän jälkeen tai myöhemmin

25. Jos olet tupakoinut, oletko koskaan tuntenut olevasi tupakoinnista riippuvainen?

- A. En ole koskaan tupakoinut
- B. Kyllä
- C. En

26. Jos tupakoit, missä YLEENSÄ tupakoit?

- A. En ole koskaan tupakoinut tai en tupakoi nykyisin
- B. Kotonani
- C. Kavereiden kotona
- D. Koulualueella, kouluaikana
- E. Koulualueen ulkopuolella, kouluaikana
- F. Koulumatkalla
- G. Julkisilla paikoilla (esim. kadulla, puistossa)
- H. Muualla

27. Oletko koskaan kokeillut nuuskaa?

- A. En ole kokeillut
- B. Kyllä, kerran tai kaksi
- C. Kyllä, olen nuuskannut 3 - 10 kertaa
- D. Kyllä, olen nuuskannut 11 - 20 kertaa
- E. Kyllä, olen nuuskannut 21 - 50 kertaa
- F. Kyllä, olen nuuskannut yli 50 kertaa

28. Käyttikö nuuskaa viimeisen 30 päivän aikana?

- A. En käyttänyt nuuskaa viimeisen 30 päivän aikana
- B. Harvemmin kuin kerran viikossa
- C. Vähintään kerran viikossa, mutta en joka päivä
- D. Joka päivä

29. Oletko koskaan kokeillut sähkösavukkeita?

- A. En ole koskaan kuullutkaan niistä
- B. En ole kokeillut, mutta olen kuullut niistä
- C. Kyllä, kerran tai kaksi
- D. Kyllä, olen käyttänyt sähkösavukkeita 3 - 10 kertaa
- E. Kyllä, olen käyttänyt sähkösavukkeita 11 - 20 kertaa
- F. Kyllä, olen käyttänyt sähkösavukkeita 21 - 50 kertaa
- G. Kyllä, olen käyttänyt sähkösavukkeita yli 50 kertaa

30. Käyttikö sähkösavukkeita viimeisen 30 päivän aikana?

- A. En käyttänyt sähkösavukkeita viimeisen 30 päivän aikana
- B. Harvemmin kuin kerran viikossa
- C. Vähintään kerran viikossa, mutta en joka päivä
- D. Joka päivä

31. Oletko koskaan kokeillut vesipiipun (shishan) polttamista?

- A. En ole koskaan kuullutkaan siitä
- B. En ole kokeillut, mutta olen kuullut siitä
- C. Kyllä, olen kokeillut kerran tai kaksi
- D. Kyllä, olen polttanut vesipiippua 3 - 10 kertaa
- E. Kyllä, olen polttanut vesipiippua 11 - 20 kertaa
- F. Kyllä, olen polttanut vesipiippua 21 - 50 kertaa
- G. Kyllä, olen polttanut vesipiippua yli 50 kertaa

32. Poltitko vesipiippua viimeisen 30 päivän aikana?

- A. En polttanut vesipiippua viimeisen 30 päivän aikana
- B. Harvemmin kuin kerran viikossa
- C. Vähintään kerran viikossa, mutta en joka päivä
- D. Joka päivä

SEURAAVAT KYSYMYKSET KOSKEVAT ASENETITASI TUPAKOINNIN LOPETTAMISTA KOHTAAN.

33. Oletko koskaan kannustanut ketään tupakoinnin lopettamiseen?

- A. En tunne tupakoivia henkilöitä
- B. En ole
- C. Kyllä, vanhempiani tai sisaruksiani
- D. Kyllä, muuta sukulaistani
- E. Kyllä, ystävää
- F. Kyllä, useampia mainituista henkilöistä
- G. Kyllä, muuta henkilöä

34. Jos tupakoit, haluatko tällä hetkellä lopettaa tupakoinnin?

- A. En ole koskaan tupakoinut
- B. En tupakoi nykyisin
- C. Kyllä
- D. En

35. Jos haluat lopettaa tupakoinnin, aiotko yrittää sitä lähitulevaisuudessa?

- A. En ole koskaan tupakoinut tai en tupakoi nykyisin
- B. En halua lopettaa tupakointia
- C. En aio yrittää tupakoinnin lopettamista lähitulevaisuudessa
- D. Kyllä, seuraavan 30 päivän aikana
- E. Kyllä, seuraavan 2 - 6 kuukauden kuluessa
- F. Kyllä, seuraavan 7 - 12 kuukauden kuluessa
- G. Kyllä, yli vuoden kuluttua

36. Jos tupakoit, yrititkö lopettaa tupakointia kertaakaan viimeisen 12 kuukauden aikana?

- A. En ole koskaan tupakoinut
- B. En ole tupakoinut viimeisen 12 kuukauden aikana
- C. En kertaakaan
- D. Kyllä, kerran
- E. Kyllä, kaksi kertaa tai useammin

37. Jos et enää tupakoi, mikä oli TÄRKEIN syy siihen, että päätit lopettaa?

- A. En ole koskaan tupakoinut tai en ole lopettanut tupakointia
- B. Parantaakseni terveyttäni
- C. Säästääkseni rahaa
- D. Isäni tai äiti kehotti minua lopettamaan tupakoinnin
- E. Ystäväni kehotti minua lopettamaan tupakoinnin
- F. Terveydenhoitaja tai lääkäri kehotti minua lopettamaan tupakoinnin
- G. Oppitunnilla tai koulussa järjestetyssä tapahtumassa käsiteltiin tupakointia
- H. Muu

38. Jos tupakoit, pystyisitkö mielestäsi lopettamaan tupakoinnin jos haluaisit?

- A. En ole koskaan tupakoinut
- B. En tupakoi nykyisin
- C. Kyllä
- D. En

39. Jos olet tupakoinut, oletko koskaan SAANUT kehotusta tupakoinnin lopettamiseen?

- A. En ole koskaan tupakoinut
- B. Kyllä, kouluterveydenhuollosta
- C. Kyllä, oppitunnilta tai koulussa järjestetyiltä kurssilta, teemapäivästä tai kilpailusta
- D. Kyllä, ystävältä
- E. Kyllä, perheen jäseneltä
- F. Kyllä, useammalta mainitulta taholta
- G. Kyllä, muualta
- H. En ole saanut kehotusta tupakoinnin lopettamiseen

40. Jos olet tupakoinut, oletko koskaan ETSINUT apua tai neuvoja tupakoinnin lopettamiseksi internetistä?

- A. En ole koskaan tupakoinut
- B. Kyllä, hakemalla hakukoneella
- C. Kyllä, tukisivustoilta (esim. www.fressis.fi ja www.stumppi.fi)
- D. Kyllä, sosiaalisesta mediasta (esim. Facebook-ryhmä)
- E. Kyllä, keskustelufoorumeilta
- F. Kyllä, muualta
- G. Kyllä, useammalla mainitulla tavalla
- H. En ole etsinyt apua tai neuvoja

41. Jos tupakoit, millaisesta tuesta olisi sinulle ENITEN hyötyä tupakoinnin lopettamisessa?

- A. En tupakoi
- B. Vuorovaikutteisesta tuesta internetissä (esim. Facebook-ryhmät, keskustelufoorumit, verkkoterveydenhoitaja)
- C. Henkilökohtaisista tapaamisista terveydenhuollon ammattilaisen kanssa
- D. Ryhmätapaamisista
- E. Tupakointiin liittyvästä opetuksesta koulussa
- F. Kavereiden ja perheen tuesta
- G. Muunlaisesta tuesta
- H. En tarvitse tukea tupakoinnin lopettamiseen

SEURAAVAT KYSYMYKSET KOSKEVAT TUPAKOINTIA LÄHIYMPÄRISTÖSSÄSI SEKÄ ALTISTUMISTASI MUIDEN IHMISTEN TUPAKOINNILLE.

42. Miten usein näet isäsi (tai isäpuolesi tai äitisi puolison) tupakoimassa kotonasi? KOTONASI TARKOITTAÄ KOTISI SISÄTILOISSA TAI KOTIPIHALLA.

- A. Minulla ei ole tai en tapaa tätä henkilöä
- B. Näen hänet tupakoimassa lähes päivittäin
- C. Näen hänet joskus tupakoimassa
- D. En koskaan näe häntä tupakoimassa

43. Miten usein näet äitisi (tai äitipuolesi tai isäsi puolison) tupakoimassa kotonasi? **KOTONASI TARKOITTA KOTISI SISÄTILOISSA TAI KOTIPIHALLA.**

- A. Minulla ei ole tai en tapaa tätä henkilöä
- B. Näen hänet tupakoimassa lähes päivittäin
- C. Näen hänet joskus tupakoimassa
- D. En koskaan näe häntä tupakoimassa

44. Kun olet kotonasi, kuinka monta tuntia keskimäärin **PÄIVÄSSÄ** olet tupakansavuisissa sisätiloissa?

- A. En yleensä lainkaan
- B. Alle tunnin
- C. 1-2 tuntia
- D. 3-5 tuntia
- E. Yli 5 tuntia

45. Kuinka monena päivänä sinun lähelläsi on tupakoitu julkisilla ulkoalueilla (esimerkiksi puistossa tai jalkakäytävällä) edeltävän 7 päivän aikana?

- A. Ei yhtenäkkään päivänä
- B. 1 - 2 päivänä
- C. 3 - 4 päivänä
- D. 5 - 6 päivänä
- E. 7 päivänä

46. Miltä sinusta tuntuu, jos joku tupakoi niin lähellä sinua, että pystyt haistamaan tupakansavun?

- A. Kukaan ei tupakoi lähelläni
- B. Hyvin epämiellyttävältä
- C. Melko epämiellyttävältä
- D. Melko miellyttävältä
- E. Hyvin miellyttävältä
- F. En osaa sanoa

47. Onko muiden aiheuttama tupakansavu mielestäsi haitallista sinulle?

- A. Varmasti ei
- B. Luultavasti ei
- C. Luultavasti on
- D. Varmasti on

SEURAAVAT KYSYMYKSET KOSKEVAN TUPAKAN HANKKIMISTA.

48. Miten helppoa tai vaikeaa sinun olisi hankkia tupakkaa, jos haluaisit sitä?

- A. Erittäin vaikeaa
- B. Kohtalaisen vaikeaa
- C. Kohtalaisen helppoa
- D. Erittäin helppoa
- E. En osaa sanoa

49. Jos tupakoit edeltävän 30 päivän aikana, miten **VIIMEKSI** hankit savukkeita?

- A. En tupakoinut viimeisen 30 päivän aikana
- B. Ostin kaupasta
- C. Ostin kioskista
- D. Ostin huoltoasemalta
- E. Annoin jollekulle toiselle rahaa, jotta hän ostaisi minulle savukkeita
- F. Toin ulkomaanmatkalta
- G. Vanhempani hankkivat minulle savukkeita
- H. Sain niitä jollain muulla tavalla

50. Jos tupakoit, miten **YLEENSÄ** hankit savukkeita?

- A. En tupakoi
- B. Ostan kaupasta
- C. Ostan kioskista
- D. Ostan huoltoasemalta
- E. Annan jollekulle toiselle rahaa, jotta hän ostaisi minulle savukkeita
- F. Tuon ulkomaanmatkalta
- G. Vanhempani hankkivat minulle savukkeita
- H. Saan niitä jollain muulla tavalla

51. Jos yritit ostaa tupakkaa kaupasta tai muusta myyntipisteestä viimeisen 30 päivän aikana, pyydettiinkö sinua todistamaan ikäsi?

- A. En yrittänyt ostaa tupakkaa viimeisen 30 päivän aikana
- B. Kyllä, minua pyydettiin todistamaan ikäni
- C. Ei, minua ei pyydetty todistamaan ikäni

52. Jos yritit ostaa tupakkaa viimeisen 30 päivän aikana, kieltäydyttiinkö sinulle myymästä alaikäisyytesi takia?

- A. En yrittänyt ostaa tupakkaa viimeisen 30 päivän aikana
- B. Kyllä, minulle ei myyty tupakkaa alaikäisyyteni takia
- C. Ei, pystyin ostamaan tupakkaa alaikäisyydestäni huolimatta

53. Tupakkatuotteita ei ole saanut pitää esillä kaupoissa ja muissa myyntipisteissä tämän vuoden alusta lähtien. Onko tupakan ostaminen ollut **SINULLE** vaikeampaa vai helpompaa esilläpitokiellon jälkeen?

- A. En ole yrittänyt ostaa tupakkaa kaupoista tai muista myyntipisteistä tämän vuoden aikana
- B. Paljon vaikeampaa
- C. Hieman vaikeampaa
- D. Hieman helpompaa
- E. Paljon helpompaa
- F. En osaa sanoa

**SEURAAVAT KYSYMYKSET KOSKEVAT
TIETÄMYSTÄSI TUPAKOINTIA
VASTUSTAVISTA TAI
TUPAKOIMATTOMUUTEEN
KANNUSTAVISTA VIESTEISTÄ
MEDIASSA.**

54. Näitkö tai kuulitko yhtään tupakoinnin vastaista tai tupakoimattomuuteen kannustavaa mediaviestä televisiossa, radiossa, internetissä, mainostauluilla, julisteissa, sanomalehdissä, aikakauslehdissä tai elokuvissa viimeisen 30 päivän aikana?

- A. Kyllä
- B. En

55. Näitkö tai kuulitko yhtään tupakoinnin vastaista tai tupakoimattomuuteen kannustavaa viestiä urheilutapahtumissa, messuilla, konserteissa, paikallistapahtumissa tai muissa vastaavissa tapahtumissa viimeisen 30 päivän aikana?

- A. En käynyt tällaisissa tapahtumissa viimeisen 30 päivän aikana
- B. Kyllä
- C. En

56. Näitkö varoitusmerkintöjä tupakka-asteissa viimeisen 30 päivän aikana?

- A. En nähnyt yhtään tupakka-askia viimeisen 30 päivän aikana
- B. Näin, mutta en ajatellut niistä juuri mitään
- C. Näin, ja ne saivat minut ajattelemaan tupakoinnin lopettamista tai tupakoimattomana pysymistä
- D. En, näin tupakka-askin mutta en huomannut varoitusmerkintöjä

**SEURAAVAT KYSYMYKSET KOSKEVAT
TIETÄMYSTÄSI TUPAKAN TAI SEN
VASTIKKEIDEN MAINONNASTA JA
MYYNINEDISTÄMISESTÄ.**

57. Näitkö kenenkään käyttävän tupakkatuotteita, kun katsoit televisiosta tai internetistä ohjelmia, videoita tai elokuvia viimeisen 30 päivän aikana?

- A. En katsonut televisiosta tai internetistä ohjelmia, videoita enkä elokuvia viimeisen 30 päivän aikana
- B. Kyllä
- C. En

58. Näitkö tai kuulitko sähkösavukemainoksia viimeisen 30 päivän aikana?

- A. En tiedä mitä sähkösavukkeet ovat
- B. Kyllä
- C. En

59. Jos näit tai kuulit sähkösavukemainoksia, mihin mainos oli sijoitettu?

- A. En nähnyt tai kuullut sähkösavukemainoksia
- B. Sanomalehteen
- C. Aikakauslehteen
- D. Televisioon
- E. Radioon
- F. Mainostaululle tai julisteeseen
- G. Internettiin
- H. Näin tai kuulin mainoksia useissa paikoissa

**SEURAAVAT KYSYMYKSET KOSKEVAT
TUPAKKAAN LIITTYVIÄ TIETOJASI JA
ASENTEITASI.**

60. Jos joku parhaista kavereistasi tarjoaisi sinulle jotakin tupakkatuotetta, käyttäisitkö sitä?

- A. Varmasti en
- B. Luultavasti en
- C. Luultavasti käyttäisin
- D. Varmasti käyttäisin

61. Kuinka monen oppilaan arvioisit KOKEILLEEN tupakointia omalta luokka-asteeltasi (esimerkiksi 8-luokkalaisista, jos olet 8. luokalla)?

- A. Valtaosan
- B. Noin joka toisen
- C. Joidenkin
- D. En yhdenkään

62. Kuinka monen oppilaan arvioisit tupakoivan NYKYISIN omalta luokka-asteeltasi (esimerkiksi 8-luokkalaisista, jos olet 8. luokalla)?

- A. Valtaosan
- B. Noin joka toisen
- C. Joidenkin
- D. En yhdenkään

63. Tupakoiko joku läheisistä ystävästäsi?

- A. Ei kukaan
- B. Joku tai jotkut
- C. Useimmat
- D. Kaikki

64. Luuletko, että käytät jotakin tupakkatuotetta seuraavan 12 kuukauden aikana?

- A. Varmasti en
- B. Luultavasti en
- C. Luultavasti käytän
- D. Varmasti käytän

65. Luuletko, että käytät jotakin tupakkatuotetta viiden vuoden kuluttua?

- A. Varmasti en
- B. Luultavasti en
- C. Luultavasti käytän
- D. Varmasti käytän

66. Jos joku aloittaa tupakoinnin, onko hänen mielestäsi vaikeaa lopettaa sitä?

- A. Varmasti ei
- B. Luultavasti ei
- C. Luultavasti on
- D. Varmasti on

67. Onko savukkeiden polttaminen mielestäsi terveydelle haitallista?

- A. Varmasti ei
- B. Luultavasti ei
- C. Luultavasti on
- D. Varmasti on

68. Onko mielestäsi vaaratonta tupakoida vuoden tai kaksi, kunhan lopettaa sen jälkeen?

- A. Varmasti ei
- B. Luultavasti ei
- C. Luultavasti on
- D. Varmasti on

69. Onko nuuskaaminen mielestäsi terveydelle haitallista?

- A. Varmasti ei
- B. Luultavasti ei
- C. Luultavasti on
- D. Varmasti on

70. Onko sähkösavukkeiden käyttäminen mielestäsi terveydelle haitallista?

- A. Varmasti ei
- B. Luultavasti ei
- C. Luultavasti on
- D. Varmasti on
- E. En tiedä mitä ne ovat

71. Onko vesipiipun polttaminen mielestäsi terveydelle haitallista?

- A. Varmasti ei
- B. Luultavasti ei
- C. Luultavasti on
- D. Varmasti on
- E. En tiedä mikä se on

72. Olisiko tupakoinnin aloittaminen mielestäsi harvinaisempaa, jos tupakka-asteissa olisi kuvia tupakan aiheuttamista terveyshaitoista?

- A. Varmasti ei
- B. Luultavasti ei
- C. Luultavasti olisi
- D. Varmasti olisi
- E. En osaa sanoa

73. Olisiko tupakoinnin aloittaminen mielestäsi harvinaisempaa, jos tupakkatuotteiden hintaa nostettaisiin huomattavasti?

- A. Varmasti ei
- B. Luultavasti ei
- C. Luultavasti olisi
- D. Varmasti olisi
- E. En osaa sanoa

74. Olisiko tupakoinnin aloittaminen mielestäsi harvinaisempaa, jos koulujen tupakointikieltoja valvottaisiin hyvin tiukasti?

- A. Varmasti ei
- B. Luultavasti ei
- C. Luultavasti olisi
- D. Varmasti olisi
- E. En osaa sanoa

75. Pitäisikö nuorten parissa työskentelevien (esimerkiksi opettajien ja nuorisotyöntekijöiden) olla tupakoimatta työaikana?

- A. Varmasti ei
- B. Luultavasti ei
- C. Luultavasti pitäisi
- D. Varmasti pitäisi
- E. En osaa sanoa

SEURAAVAT KYSYMYKSET KOSKEVAT SITÄ, MITÄ TUPAKOINNISTA ON OPETETTU KOULUSSA JA MITEN KOULUSSA SUHTAUDUTAAN TUPAKOINTIIN.

76. Onko millään oppitunnilla kerrottu tupakoinnin vaarallisuudesta viimeisen 12 kuukauden aikana?

- A. Kyllä
- B. Ei
- C. En osaa sanoa

77. Onko koulussasi järjestetty viimeisen 12 kuukauden aikana teemapäiviä tai muita tapahtumia, joissa on käsitelty tupakointia?

- A. Kyllä
- B. Ei
- C. En osaa sanoa

78. Onko nykyinen tai aiempi luokkasi osallistunut tupakoimattomuuteen kannustavaan kilpailuun (esim. SmokeFree)?

- A. Ei koskaan
- B. Ei vielä, mutta tulevasta kilpailusta on jo ilmoitettu
- C. Tällä syyslukukaudella
- D. Viime kevätlukukaudella
- E. Viime syyslukukaudella
- F. Yli vuosi sitten
- G. En osaa sanoa

79. Kuinka usein näet opettajien tai koulun muun henkilökunnan tupakoivan KOULUALUEELLA kouluaikana?

- A. Lähes päivittäin
- B. Silloin tällöin
- C. En koskaan
- D. En tiedä

**80. Kuinka usein näet oppilaiden tupakoivan
KOULUALUEELLA kouluaikana?**

- A. Lähes päivittäin
- B. Silloin tällöin
- C. En koskaan
- D. En tiedä

**81. Kuinka usein näet muiden henkilöiden
tupakoivan KOULUALUEELLA kouluaikana?**

- A. Lähes päivittäin
- B. Silloin tällöin
- C. En koskaan
- D. En tiedä

**TÄMÄ OLI VIIMEINEN KYSYMYS. KIITOS
VASTAUKSISTASI!
MUISTA PAINAA VIELÄ LÄHETÄ-
PAINIKETTA!**